

Dofinansowane przez
Unię Europejską

LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA KRAINA ŁĘGÓW ODRZAŃSKICH

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU (STRATEGIA ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ) NA LATA 2023-2027 (Z PERSPEKTYWĄ DO 2029)

Ścinawa, czerwiec 2023

Aktualizacja wrzesień 2024

Spis treści

Rozdział I Charakterystyka partnerstwa lokalnego	3
Rozdział II Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR	7
Rozdział III Partycypacyjny charakter LSR	11
Rozdział IV Analiza potrzeb i potencjału LSR	15
Rozdział V Spójność, komplementarność i synergia	29
Rozdział VI Cele i wskaźniki	36
Rozdział VII Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru	42
Rozdział VIII Plan działania	45
Rozdział IX Plan finansowy LSR	46
Rozdział X Monitoring i ewaluacja	48
Wykaz wykorzystanej literatury	51
Załącznik nr 1 Cele i przedsięwzięcia	52
Załącznik nr 2 Plan działania	54
Załącznik nr 3 Budżet LSR	58
Załącznik nr 4 Plan wykorzystania budżetu LSR	59

Rozdział I Charakterystyka partnerstwa lokalnego

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Kraina Łęgów Odrzańskich” to Grupa Partnerska, która była tworzona przez wiele lat, ewoluowała i zmieniała się, ale zawsze jej celem było wspólne działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju obszaru Doliny Środkowej Odry ze szczególnym uwzględnieniem ochrony wyjątkowo cennej przyrody. Już w roku 2000 datujemy początki zawiązania się grupy partnerskiej, gdy to z inicjatywy Fundacji Ekologicznej „Zielona Akcja” i gminy Ścinawa – 12 gmin leżących w Dolinie Środkowej Odry (Gm. Ścinawa, Święta Katarzyna, Wołów, Malczyce, Ruja, Prochowice, Rudna, Wińsko, Pęcław, Jemielno, gmina miejska Głogów, gmina wiejska Głogów) podpisało porozumienie o współpracy mające na celu wszechstronny, zrównoważony rozwój tego obszaru przy zachowaniu wysokich walorów przyrodniczych.

W 2002 roku na konferencji w Ścinawie zostało powołane Partnerstwo Doliny Środkowej Odry w skład którego weszło 19 przedstawicieli samorządów, nadleśnictw, biznesu i organizacji pozarządowych Doliny Odry. Partnerzy podpisali deklarację współpracy mającą na celu podejmowanie wspólnych działań na rzecz zrównoważonego rozwoju Doliny Odry. Prowadzenie sekretariatu Grupy powierzono Fundacji Ekologicznej „Zielona Akcja”. Milowym krokiem w rozwoju Partnerstwa było powołanie na przełomie 2003/2004 roku **Funduszu Partnerstwa Doliny Środkowej Odry**. W marcu 2004 uroczyście powołano 9 osobową Radę Funduszu, której zadaniem było podejmowanie decyzji dot. przyznawania środków finansowych na małe, lokalne projekty związane ze Szlakiem Odry. W skład rady weszli przedstawiciele różnych sektorów. Fundusz Partnerstwa funkcjonuje do dnia dzisiejszego, wspierając lokalne inicjatywy ze środków ogólnopolskiego programu Działaj Lokalnie. W tym czasie Partnerstwo liczyło 40 członków: 20 gmin i powiatów i ich związków, 16 organizacji pozarządowych, 2 przedsiębiorstwa i 2 nadleśnictwa. Można więc śmiało powiedzieć, że już od wielu lat prezentujemy podejście typu LEADER nie realizując programu formalnie.

W 2005 roku partnerzy zdecydowali o przygotowaniu wniosku do Pilotażowego Programu Leader+, który złożyła w ich imieniu Fundacja Ekologiczna „Zielona Akcja”. Do realizacji PPL+ przystąpiło Partnerstwo Doliny Środkowej Odry jako grupa nieformalna działająca przy Fundacji, obejmująca swym zasięgiem 10 nadodrzańskich gmin: Głogów, Jemielno, Malczyce, Pęcław, Prochowice, Rudna, Ścinawa, Środa Śląska, Wińsko i Wołów.

Na przełomie 2005 i 2006 roku w ramach Pilotażowego Programu Leader + trwały prace nad Zintegrowaną Strategią Rozwoju Obszarów Wiejskich Partnerstwa Doliny Środkowej Odry - dokumentem niezbędnym do przystąpienia do II schematu Programu Leader +. Rezultatem realizacji Pilotażowego Programu Leader + było powołanie **Fundacji Partnerstwo Doliny Środkowej Odry (Lokalnej Grupy Działania)**, która spełniła warunki stawiane przez Pilotażowy Program Leader +. W skład Rady Fundacji weszło 21 podmiotów z trzech sektorów: społecznego, publicznego i gospodarczego. Fundacja objęła swym działaniem obszar 10 gmin położonych wzdłuż rzeki Odry - Środa Śląska, Malczyce, Prochowice, Ścinawa, Rudna, Pęcław, Głogów, Jemielno, Wińsko oraz Wołów. Lokalna Grupa Działania Fundacja Partnerstwo Doliny Środkowej Odry zrealizowała w latach 2007 – 2008 projekt pn.: „Rozwój Doliny Środkowej Odry – ludzie, przyroda, kultura, wieś” w ramach Pilotażowego Programu Leader+ (schemat II).

W lutym 2008 roku w Jemielnie, na spotkaniu Władz oraz Rady Fundacji zdecydowano o powołaniu Lokalnej Grupy Działania w formie Stowarzyszenia, tak aby gminy mogły zostać pełnoprawnymi członkami organizacji, zdecydowano również o powiększeniu obszaru partnerstwa o gminy na południowym krańcu obszaru: Miękinie oraz Brzeg Dolny. Zebranie założycielskie odbyło się 18 sierpnia w 2008 roku w Serbach, w tym samym roku wszystkie gminy podjęły uchwały o przystąpieniu do Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Łęgów Odrzańskich”. W wyniku wszystkich spotkań i rozmów osiągnięto skład, który wynosił 40

członków, w tym 12 gmin, 1 powiat, 24 partnerów z sektora społecznego i 3 partnerów z sektora gospodarczego.

W okresie programowania 2007-2013 oraz 2014-2020 LGD skutecznie realizowała Lokalną Strategię Rozwoju w ramach osi Leader PROW 2007-2013 i PROW 2014-2020, łącznie z dodatkowymi zadaniami, na które pozyskała kolejne środki. Cały czas kontynuowała program **Działaj Lokalnie** oraz rozwijała kolejne inicjatywy partnerskie służące aktywizacji społeczności lokalnych, w tym w oparciu o współpracę z biznesem, np. program **Duża architektura-mała sprawa**. W międzyczasie grupa powiększała się, zyskując nowych członków i niemal podwajając ich ilość. LGD Kraina Łęgów Odrzańskich ma zatem duże doświadczenie we współpracy partnerskiej oraz w rozwoju lokalnym opartym o partycypację mieszkańców i partnerów wszystkich sektorów.

Zarówno samo stowarzyszenie, jaki i jego członkowie posiadają bogate doświadczenie w realizacji projektów o różnej tematyce i zakresach, których wspólnym założeniem był rozwój lokalny obszarów wiejskich, aktywizacja społeczna oraz podniesienie atrakcyjności i jakości Życia mieszkańców. Poniżej zestawiono przykładowe projekty, zrealizowane przez wybranych członków LGD, reprezentujących różne sektory zarówno w ramach wdrażania LSR ze środków PROW-u, jak i przy wykorzystaniu innych funduszy.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Kraina Łęgów Odrzańskich jest organizacją ludzi otwartych na nowych członków, którzy chcą wspólnie realizować cele zmierzające do zrównoważonego rozwoju regionu. Stowarzyszenie posiada członków zwyczajnych, wspierających i honorowych. Głos stanowiący przysługuje członkom zwyczajnym Stowarzyszenia. Członkami Stowarzyszenia mogą zostać osoby fizyczne i prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego. Na dzień przyjęcia LSR Stowarzyszenie tworzy 100 członków, w tym 99 członków zwyczajnych oraz jednego członka wspierającego, w tym:

- ✓ 32 przedstawicieli sektora społecznego, co stanowi **32 %** składu LGD,
- ✓ 15 przedstawicieli sektora publicznego, co stanowi **15 %** składu LGD,
- ✓ 30 przedstawicieli sektora gospodarczego, co stanowi **30 %** składu LGD.
- ✓ 25 mieszkańców, co stanowi **23 %** składu LGD.

Jak widać z powyższego zestawienia skład grupy jest reprezentatywny dla społeczności LGD, bez dominacji jakiegokolwiek grupy interesu i uwzględnia przedstawicieli wszystkich sektorów oraz mieszkańców, działających aktywnie w zakresie m.in.: zwiększenia dostępu do kultury na wsi, rozwoju i promocji aktywnej turystyki, działań edukacyjnych (w tym ekologicznych, ochrony środowiska, edukacja regionalna), rozwoju sportu i rekreacji, zachowania dziedzictwa kulturowego i społecznego, pomocy niepełnosprawnym. Do grupy należą także przedstawiciele grup szczególnie istotnych dla LSR, to jest przedstawiciele sektora turystyki, rzemieślników, rękodzielników i producentów lokalnych, jak i organizacji zajmujących się rozwojem i aktywizacją społeczności wiejskich. Każda gmina należąca do LGD jest reprezentowana przez minimum jednego reprezentanta danego sektora i minimum 1 mieszkańca.

Strukturę LGD tworzą - zgodnie z uchwalonym Statutem, organy:

- a) Walne Zebranie, które jest najwyższą władzą w LGD,
- b) Rada Stowarzyszenia, która jest organem decyzyjnym,
- c) Zarząd Stowarzyszenia, którego zadaniem jest bieżące administrowanie Partnerstwem,
- d) Komisja Rewizyjna stanowiąca organ kontroli w Stowarzyszeniu.

Stowarzyszenie dokonując wyboru poszczególnych władz zachowuje odpowiednie parytety, nie dopuszczając do sytuacji, by pojedyncza grupa interesu posiadała większość w prawach głosu. Statut Stowarzyszenia wyraźnie rozdziela kompetencje między poszczególnymi organami władz statutowych Stowarzyszenia i tym samym gwarantuje rozdzielenie funkcji decyzyjnej od zarządczej. Nadzór nad

stowarzyszeniem sprawuje Marszałek Województwa Dolnośląskiego. Z zasady uchwały władz Stowarzyszenia zapadają zwykłą większością głosów w obecności przynajmniej 1/3 ilości członków uprawnionych do głosowania, przy czym uchwały WZC w sprawie zmiany Statutu, odwołania członków Zarządu, Rady, Komisji Rewizyjnej oraz rozwiązania Stowarzyszenia wymagają bezwzględnej większości przy obecności połowy członków w pierwszym terminie.

Funkcjonowanie LGD regulują przede wszystkim poniższe dokumenty:

- ✓ Statut Stowarzyszenia, Regulamin Zarządu Regulamin Obrad Walnego Zebrania Członków Regulamin Komisji Rewizyjnej Regulamin Rady – uchwalane i zmieniane przez WZC.
- ✓ Regulamin Biura Stowarzyszenia, polityka rachunkowa, polityka bezpieczeństwa danych oraz inne procedury – przyjmowane i zmieniane przez Zarząd Stowarzyszenia.

Stowarzyszenie prowadzi biuro. Wszyscy pracownicy biura mają doświadczenie i/lub wiedzę niezbędną do wdrażania i aktualizacji dokumentów strategicznych o zasięgu lokalnym oraz doświadczenie niezbędne do zarządzania LGD, co potwierdzają dokumenty załączone do wniosku o wybór LSR. Aby zapewnić aktualność wiedzy i umiejętności i ciągle podnoszenie kwalifikacji opracowano plan szkoleń dla pracowników Biura. Poza tym prowadzony jest monitoring efektywności świadczonego przez pracowników LGD doradztwa.

Organ decyzyjny

Zgodnie z zapisami Statutu organem decyzyjnym, do którego wyłącznej kompetencji należy wybór operacji oraz ustalenie kwot wsparcia jest Rada LGD, którą tworzy 15 osób. Radę LGD powołuje Walne Zebranie Członków. W organie decyzyjnym ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie posiada więcej niż 49% praw głosu w podejmowanych decyzjach. Tym samym Rada posiada w swoim składzie przedstawicieli wszystkich sektorów oraz mieszkańców. Szczegółowe kwestie dotyczące funkcjonowania Rady zawarte są w Statucie oraz Regulaminie Rady oraz w odpowiednich procedurach.

Na dzień przyjęcia LSR członkami rady byli:

- ❖ 4 przedstawicieli sektora publicznego – 26,6%
- ❖ 4 przedstawiciele sektora społecznego – 26,6%
- ❖ 4 przedstawiciele sektora gospodarczego – 26,6%
- ❖ 3 przedstawiciele mieszkańców – 20%
 - o w tym: 9 kobiet oraz 6 mężczyzn.

Na moment opracowania LSR nie zidentyfikowano innych grup interesu niż sektory: publiczny, gospodarczy, społeczny. Kwestia ta będzie analizowana na bieżąco.

Aby zapewnić wysoką jakość pracy Rady w statucie zawarto zapis, iż członkowie rady powinni posiadać wiedzę i doświadczenie w zakresie rozwoju obszarów wiejskich i realizacji projektów o tej tematyce. Dodatkowo Stowarzyszenie opracowało plan szkoleń dla członków Rady, aby wiedza osób zaangażowanych do pełnienia wybranych funkcji, zarówno w biurze jak i organach LGD, odpowiadała zakresowi merytorycznemu LSR. Plan szkoleń stanowi załącznik do wniosku o wybór LSR. Udział w szkoleniach jest dla członków Rady obowiązkowy.

Zgodnie z regulaminem Rady prowadzony jest także rejestr interesów członków Rady, aby zapewnić wybór operacji bez dominacji jakiegokolwiek grupy interesu i unikania konfliktu interesów. Rejestr aktualizowany będzie przed każdym posiedzeniem Rady, aby umożliwić identyfikację charakteru powiązań członków organu decyzyjnego z wnioskodawcami/poszczególnymi projektami.

Podejmowanie decyzji w najważniejszych obszarach dot. funkcjonowania LGD (w tym zatwierdzanie LSR, procedur oraz lokalnych kryteriów wyboru w ramach jej realizacji) przynależne jest WZC. **To faktyczne ograniczenie zakresu czynności, co do których decyzje bez konsultacji/uzgodnienia z pozostałymi**

członkami LGD może podejmować zarząd jest wyrazem podejścia opartego na pogłębionym partnerstwie. Ma to służyć stworzeniu środowiska do współdziałania i równego traktowania wszystkich podmiotów zaangażowanych w realizację LSR.

Dla skutecznego wdrażania LSR wykorzystane zostaną mechanizmy w zakresie zarządzania, w tym współpracy i koordynacji, jak również monitorowania i ewaluacji strategii nawiązujące do podstawowych zasad podejścia LEADER, tj. partycypacji, otwartości, zintegrowanej aktywności, przejrzystości oraz elastyczności. Obejmują one:

- **sprawny system zarządzania obejmujący m.in. instrumenty wykonawcze (w tym procedury, regulaminy) i administracyjno-organizacyjne (m.in. umowy i porozumienia, stałe doskonalenie zawodowe pracowników biura, zarządu, rady LGD, korzystanie z wiedzy i umiejętności członków LGD, badanie jakości funkcjonowania biura i udzielanego wsparcia, stosowanie w codziennej pracy biura różnych metod zarządzania projektowego, w tym nowoczesnych metod służących wypracowaniu nowych pomysłów i innowacyjnych rozwiązań, korzystania z narzędzi cyfrowych wspomagających pracę oraz stosowanie elastycznych form pracy, w tym pracy zdalnej);**
- **sprawny system współpracy i komunikacji uwzględniający:**
 - **narzędzia na rzecz wzmocnienia partnerstwa oraz dialogu wewnątrz samego LGD, jak i z podmiotami poza LGD poprzez np. częste korzystanie z formuły pracy w zespołach roboczych/tematycznych, co powinno promować kolegalny i zrównoważony sposób podejmowania decyzji;**
 - **narzędzia na rzecz podnoszenia świadomości i zwiększania udziału samych członków LGD oraz mieszkańców i interesariuszy z obszaru LGD w realizację LSR, w tym także rozwijanie partnerskiej współpracy poprzez zawarcie w statucie LGD możliwości zwołania WZC także na wniosek tylko 20% liczby członków i możliwości zgłaszania przez członków wniosków dot. działalności LGD, zachęcania do zgłaszania nowych pomysłów/inicjatyw dot. funkcjonowania LGD i wdrażania LSR z zagwarantowaniem informowania o wyniku weryfikacji propozycji/inicjatywy zgłoszonej przez członka LGD z uzasadnieniem tego wyniku;**
 - **narzędzia na rzecz zapewnienia skutecznej komunikacji poprzez stosowanie w ramach Planu komunikacji m.in. różnorodnych i przyjaznych dla odbiorcy form komunikacji (nie tylko formalnych) oraz dobrej praktyki zasad prostego języka udostępnionych na portalu www.funduszeuropejskie.gov.pl;**
- **sprawny system monitorowania i ewaluacji pozwalający na bieżącą i rzetelną weryfikację stopnia osiągnięcia celów i wskaźników, a także wprowadzania zmian i aktualizacji LSR opisany w rozdziale X Monitoring i ewaluacja.**

Rozdział II Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR

LGD Kraina Łęgów Odrzańskich obejmuje **12 gmin**, w tym 6 gmin miejsko-wiejskich i 6 gmin wiejskich. Obszar objęty LSR znajduje się w całości na terenie **województwa dolnośląskiego**, na terenie 6 powiatów. Obszar LGD położony jest wzdłuż Odry pomiędzy Wrocławiem a Głogowem – rzeka stanowi oś partnerstwa i w dużej mierze decyduje o specyfice LGD.

Tabela. Gminy należące do LGD

	Mięki nia	Środa Śląsk a	Malcz yce	Brzeg Dolny	Wołów	Wińsko	Procho wice	Ścinawa	Rudna	Jemielno	Pęcław	Głogów
typ gminy	MW	MW	W	MW	MW	W	MW	MW	W	W	W	W
powierzchnia w km ²	179	216	53	94	331	250	103	164	217	124	64	85
liczba ludności	1954 3	1985 1	5776	1636 5	2194 3	8044	7313	9519	747 1	2826	2136	6933
Razem LGD				Powierzchnia:			1880	Liczba ludności:			127 720	

Źródło: GUS, stan na 31 XII 2020

Mapa LGD KŁO

Kraina Łęgów Odrzańskich to spójny obszar w jednym obrysie, który spaja kilkudziesięciokilometrowy odcinek Odry między Wrocławiem a Głogowem. Odra przepływa przez wszystkie gminy LGD). Tym samym **wszystkie gminy mają status gmin nadodrzańskich**.

Wszystkie gminy są gminami wiejskimi lub miejsko-wiejskimi, a liczebność żadnej miejscowości na obszarze nie przekracza 20 tys. mieszkańców.

Określa się, że Odra na tym odcinku zachowała **najbardziej pierwotne środowisko przyrodnicze i urozmaicone ukształtowanie krajobrazu doliny rzecznej** - dużo starorzeczy, lasów łęgowych, łąk i pastwisk położonych w międzyrzeczu, a na obrzeżach doliny faliste wyniesienia. Obszar ten proponowany jest do ochrony w formie parku krajobrazowego, chociaż niektóre siedliska i gatunki fauny i flory przemawiają za utworzeniem nawet parku narodowego. **To właśnie Odra i położone nad nią lasy łęgowe, objęte ochroną w ramach sieci Natura 2000 jako ostoja siedliskowa i ptasia „Łęgi odrzańskie” stały się przyczynkiem do utworzenia na początku XX w. grupy partnerskiej, która w niezmiennym kształcie działa do dziś, formalnie jako Lokalna Grupa Działania Kraina łęgów Odrzańskich.** Grupa Partnerska była tworzona przez wiele lat, ewoluowała i zmieniała się, ale zawsze jej celem było wspólne działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju obszaru Doliny Środkowej Odry ze szczególnym uwzględnieniem ochrony wyjątkowo cennej przyrody. **Rzeka i nadodrzańska przyroda stanowi oś partnerstwa i w dużej mierze decyduje o specyfice LGD.** Dodatkowo położenie między dwoma dużymi ośrodkami miejskimi tworzy dla wszystkich gmin potencjał do podejmowania współpracy szczególnie w zakresie rozwoju szeroko rozumianej oferty turystycznej i rekreacyjnej opartej o lokalne zasoby i **sygnowanej wspólną marką „Szlaku Odry”.**

Spójność krajobrazowo-przyrodnicza

Ze względu na występujące tu **rozległe obszary lasów łęgowych to jeden z najcenniejszych obszarów w Polsce i w Europie.** Ten odcinek Odry ma **największą ilość starorzeczy**, z którymi związane są bardzo rzadkie gatunki, takie jak kotewka orzech wodny, salwinia pływająca. Jest to wreszcie **raj dla wielu cennych gatunków ptaków.** Aby chronić rzadkie siedliska roślin i leśne w tym lasy łęgowe utworzono tu park krajobrazowy, 7 rezerwatów, 4 użytki przyrodnicze, 2 obszary chronionego krajobrazu. W sieci **NATURA 2000** znalazło się 10 obszarów, wśród których cały obszar LGD łączy **Łęgi Odrzańskie – ostoja siedliskowa i ptasia** – jako wyróżnik, a jednocześnie element łączący wszystkie gminy dala podstawę **identyfikacji całej grupy oraz oś wspólnej polityki np. w zakresie turystyki czy promocji regionu.** Walory przyrodnicze prezentuje kilkanaście utworzonych na tym obszarze ścieżek przyrodniczych. Jednak najpełniej różnorodne środowiska przyrodnicze pokazuje turystyczny (rowerowy i kajakowy) **Szlak Odry** biegnący po prawym i po lewym brzegu rzeki, łącząc wszystkie gminy tego obszaru. Promocja i rozwój tego szlaku (zarówno w kontekście walorów przyrodniczych jak i kulturowych, historycznych, turystycznych czy żeglarskich), a także koncentracja działań wokół niego należą do głównych celów LGD.

Specyfika i spójność kulturowo – historyczna

Rzeka Odra i przylegające do niej tereny od najdawniejszych czasów przyciągała ludność. Wykorzystywano ją jako szlak wodny do komunikacji i handlu. Okolice Odry były miejscem o dużym zagęszczeniu osad, a potem grodów nadodrzańskich i nadodrzańskich ośrodków rzemieślniczo-handlowych. Od IX wieku od Chobieni na północ w kierunku Nowej Soli zasiedliło te ziemie plemię **Dziadoszan**, a na południe Trzebowianie i Ślężanie, po których pozostałością są grodziska posiadające własną formę krajobrazową. Od średniowiecza przez wiele wieków osadnictwo na tym terenie przeżywało swój rozkwit. Nad Odrą wznoszono **zamki i siedziby feudalne** sięgające początkami XII – XIII wieku m.in. w Wołowie, Prochowicach, Chobieni, a swój odcisk odcisnęli Piastowie. Wiele wsi założonych w tamtym okresie przetrwało do dziś wraz ze starymi urbanistycznymi układami ulic i zagród. W okresie nowożytnym wiejskie okolice ozdabiały **okazałe pałace szlacheckie i ogrody, które są świadectwem dawnej epoki.** Wiele miast z opisywanego terenu posiada podobną zabudowę **charakterystyczną dla śląskich miast** (obszerny rynek otoczony kamieniczkami, ratusz): Środa Śląska, Wińsko, Wołów, Prochowice, Rudna. Pasma nadodrzańskie posiada również niezwykle cenne obiekty leżące na Dolnośląskim Szlaku **Cystersów.** Jest to przede wszystkim **zespół pałacowo-klasztorny w Lubiążu**, jeden z największych i najobszerniejszych na Śląsku i w tej części Europy. Monumentalna sylwetka klasztoru jest rozpoznawalnym symbolem tego obszaru – jest on widoczny z wielu punktów widokowych zlokalizowanych w środkowej części odrzańskiej doliny. Opactwo ufundowane w 1175 r. przez Bolesława Wysokiego wywołało ogromny wpływ na życie gospodarcze i kościelne na tym terenie. Klasztor promieniował nie tylko

sztuką, ale również kulturą wiejskich upraw i przetwarzania płodów od zbóż po **winorośl**. Jeden z najbardziej rozpoznawalnych produktów lokalnych, tj. wina z Winnicy Jaworek nawiązuje do tych wspólnych cysterskich tradycji, podobnie zresztą jak coraz silniejsza uprawa i **przetwórstwo jabłek – owoców, które do Polski dotarły właśnie dzięki cystersom**.. Kolejnym elementem historycznym związanym z Odrą i łączącym cały obszar są pozostałości po umocnieniach i schronach linii **Oderstellung. Całość historii regionu (architektura, krajobraz, społeczność), która przez stulecia definiowana była przez wpływ Odry stanowi dziś źródło nie tylko coraz liczniejszych badań regionalnych, ale także poszukiwania wspólnych odniesień i tożsamości kulturowej**, co swoje odbicie znalazło w zapoczątkowanym cyklu seminariów popularno-naukowych i następujących po nich publikacjach w ramach serii „Kronika Łęgów Odrzańskich”. Ukazała się także pierwsza publikacja popularnonaukowa traktująca o dziedzictwie przyrodniczym obszaru KŁO.

Obecnie droga wodna, jaką jest rzeka Odra po okresie stagnacji oczekuje na rozwój w kierunku turystycznego ożywienia. **Samorządy inwestują w rozwój turystycznej infrastruktury rzecznej**. Pierwszą poważną inwestycją była budowa **mariny** w Chobieni (gmina Rudna) – utworzono tu pomosty pływające, pole namiotowe, campingowe i zaplecze sanitarne. Kolejne **przystanie** – w Ścinawie, Lubiążu, Dziewinie i Brzegu Dolnym czekają na budowę – procesy inwestycyjne są już w trakcie realizacji. Na Odrze z inicjatywy LGD odbywają się już lokalne rejsy skutą „Łęgowa dama” – drewnianą łodzią pasażerską do 11 osób jako swoisty **pilotaż turystyki rzecznej**. Budowana i rozwijana jest oferta turystyczna bazująca na idei **odrzańskich pętli** wykorzystująca możliwość dojazdu do wytypowanych miejsc publicznym transportem kolejowym, przede wszystkim w oparciu o linię kolejową między Wrocławiem a Zieloną Górą, zwaną potocznie „Odrzanką”. Trasy kajakowe w ramach Kajakowego Szlaku Odry są integrowane z trasą linii kolejowych, które przecinają Odrę lub do niej przylegają w kilku miejscowościach pomiędzy Wrocławiem a Głogowem zgodnie z hasłem promującym **Kolej Na Odrę**.

Dzisiejsze działania skupiają się na promocji turystyki aktywnej związanej z kajakowym, i rowerowym Szlakiem Odry poprzez spływy kajakowe, rejsy skutą z portu Ścinawa i **rajdy rowerowe nowopowstałymi ścieżkami rowerowymi** po wałach pomiędzy Prochowicami a Malczycami czy **ścieżkami po dawnych trasach kolejowych** Wołów - Lubiąż, Ścinawa- Prochowice. Warta odnotowania jest działalność Klubu Żeglarskiego Marina Chobienia, prowadząca w zatoce portowej **szkółkę kajakową**. Z drugiej strony promowana jest idea **turystyki zrównoważonej w ramach marki „SlowŁęg”**, gdzie wspólnie skupiamy się na włączeniu w ofertę turystyczną zasobów lokalnych i budowaniu turystyki tematycznej, zaangażowanej, opartej o doświadczenie i pozytywne emocje.

Odra, nadodrzańska przyroda, specyfika regionu położonego nad rzeką stają się także kanwą projektów artystycznych i sposobem artystycznego wyrazu czy identyfikacji, poczynsz od inspiracji muzycznych, np. **Odra Orkiestra** (także do tworzenia instrumentów muzycznych – projekt **Odra Guitars**), literacką (**Bajki znad Odry**), aż po projekty filmowe traktujące o specyfice życia nad rzeką. Informacje o nadodrzańskiej przyrodzie udostępniane są na portalu www.szlakodry.pl, a także przekazywane w nowatorski sposób poprzez utworzenie dzięki oddolnej współpracy **Dźwiękowego Szlaku Odry**.

Spójność gospodarcza i społeczna

Odra przez stulecia stanowiła szlak handlowy i drogę transportu wielu towarów. Tak również było w okresie powojennym. W latach 90 – tych znaczenie Odry jako arterii komunikacyjno- żeglugowej zdecydowanie spadło. Stało się to z powodu mobilniejszego transportu kołowego i zaprzestania wydobywania kopalin w regionie Wałbrzyskim i tym samym transportu Odrą. Przypieczętował to również podział administracyjny kraju, w którym prawy brzeg Odry znalazł się w województwie wrocławskim, a lewy w województwie legnickim. Z uwagi na rzadką sieć dróg i jedynie dwa mosty komunikacyjne na 120 km odcinku rzeki (Lubiąż, Ścinawa) gminy tego obszaru szczególnie część północna i środkowa stały się peryferyjne pod względem gospodarczym i społecznym. Sytuacja ta jednak zmieniła się dzięki między innymi wybudowanym dwóm nowym przeprawom mostowym w Brzegu Dolnym oraz Ciechanowie, a także inwestycjom w zakresie obwodnic drogowych miast oraz budowie kolejnego mostu jako części obwodnicy Głogowa. Inwestycje te wzmocniły i wzmacniają na pewno występujący już w części gmin (np. Miękinia, Głogów) **proces suburbanizacji**, czyli

przenoszenia się mieszkańców dużych ośrodków miejskich/centrów miast do stref podmiejskich lub miejscowości oddalonych o kilka-kilkanaście kilometrów od większych ośrodków. Dzięki położeniu LGD **poędzy dużymi ośrodkami Wrocławiem i Głogowem i zwiększającej się dostępności komunikacyjnej procesy te mogą stać się wspólne dla wszystkich gmin, które będą się rozwijać w kierunku funkcji usługodawczych - usługi lokalne w zakresie zarówno przestrzeni do życia/zamieszkania, jak i wypoczynku, rekreacji, turystyki oraz realizacji pasji i zainteresowań, rozwoju osobistego.**

Wzrasta również szansa dla mieszkańców wsi na uzyskiwanie dodatkowych dochodów z **agroturystyki, turystyki, wytwórczości produktów lokalnych, rozwijaniu usług nastawionych na zaspokajanie szeroko rozumianych potrzeb społecznych, w tym rekreacyjnych i edukacyjnych.** Wcześniej wdrażana idea ekomuzeum ewoluuje w kierunku **zagród edukacyjnych, otwartych pracowni artystycznych, rękodzielniczych, galerii, ośrodków edukacyjnych prowadzonych przez podmioty prywatne, społeczne czy publiczne. Następuje synergia zachowania lokalnego dziedzictwa i rozwoju przedsiębiorczości.** Coraz więcej podmiotów gospodarczych identyfikuje się z regionem, widząc szanse w „markowaniu” swojej oferty jako lokalnej, o wysokiej jakości i rzemieślniczym charakterze. Skracane są łańcuchy dostaw, kładzie się nacisk na budowaniu relacji z klientami, na tworzeniu oferty i produktów autentycznych, oryginalnych, powiązanych z konkretnym miejscem i konkretnymi osobami, pokazywaniu wartości rękodzieła i rzemiosła. Trendy te wykorzystywane są zarówno w sposób komercyjny, jak i niekomercyjny. Powstają pracownie artystyczne, **pojawiają się designerskie wzory nawiązujące do lokalnej przyrody,** została utworzona **Galeria Rękodzieła "Przystanek Łęgi" w Lubiążu** na terenie Opactwa Cystersów. Coraz częściej u podmiotów zajmujących się turystyką (usługi noclegowe) można nabyć lokalne produkty czy dodatkową ofertę warsztatów rękodzielniczych, edukacyjnych, dodatkowych atrakcji realizowanych w partnerstwie z innymi usługodawcami. Podejmowane są wspólne inicjatywy integrujące, siecujące i budujące markę regionu. Należy tu wymienić np. **Akademię Dizajnu, Łęgową Pętlę Dostaw, system certyfikacji znakiem jakości Kraina ŁĘGÓW ODRZAŃSKICH POLECA.** Dodatkowo przygotowane są szlaki tematyczne pod wspólnym brandem **Słowłęg** o różnej tematyce –kulinarnej, śladami słowiańskich plemion itp.

Gminy w latach 90-tych przedzielone granicą administracyjną były odwrócone tyłem do rzeki. Obecnie widoczny jest proces integrowania samorządów i mieszkańców wokół rzeki Odry poprzez organizację wspólnych imprez, spotkań, warsztatów i realizację wspólnych projektów. Tworzy się **nowa tożsamość społeczności nadodrzańskiej** zupełnie inna niż powojenna tożsamość ludności napływowej, która funkcjonowała tu przez lata. **Poprzez wspólne, wieloletnie wdrażanie programu „Działaj Lokalnie” w ramach Funduszu Partnerstwa oraz rozwijanie kolejnych inicjatyw (programów dotacyjnych) wspierających rozwój i aktywność społeczności wiejskich w tym w szczególności w ramach inicjatywy LEADER, budowana jest systematycznie zaangażowana i identyfikująca się z regionem wspólnota mieszkańców Krainy Łęgów Odrzańskich.**

Rozdział III Partycypacyjny charakter LSR

Proces tworzenia Lokalnej Strategii Rozwoju Krainy Łęgów Odrzańskich prowadzony był metodą uspołecznioną przy udziale szerokiego grona przedstawicieli regionu – samorządów, organizacji i podmiotów społecznych, przedsiębiorców i rękodzielników, lokalnych liderów oraz instytucji i w końcu samych mieszkańców. Prace przebiegały zgodnie ze standardami procesu planowania strategicznego, czyli od etapu diagnozy poprzez analizę potencjału i potrzeb, uzgodnienie celów, działań i oczekiwanych rezultatów. Strategia została przygotowana samodzielnie przez Lokalną Grupę Działania.

LGD przystąpiło do pracy nad przygotowaniem LSR wspólnie ze społecznością lokalną, w pierwszej kolejności przeprowadzając jej analizę. Analiza pozwoliła określić główne grupy docelowe i na tej podstawie dobrać najtrafniejsze metody współpracy.

Przy tworzeniu LSR na wstępnym etapie wykorzystano:

1. doświadczenie LGD w realizacji poprzedniej LSR 2014-2020, w tym wyniki spotkań z mieszkańcami obszaru realizowanymi przez cały okres wdrażania oraz analizę projektów w ramach PROW 2014-2020;
2. końcową ewaluację wdrażania LSR 2014-2020;

Planując proces włączania społeczności w tworzenie LSR dokonano swoistego podziału angażowania danych grup w poszczególne etapy, kierując się zasadą, iż angażować w pierwszej kolejności należy przede wszystkim te grupy, których wiedza, doświadczenie, bądź plany odnośnie przyszłego rozwoju, łączą się z zakresem i tematyką strategii. Tym samym np. etap diagnozy, analizy SWOT i określenia celów był możliwie szeroko konsultowany, natomiast etap dot. monitoringu czy ewaluacji, jako element niejako specjalistyczny i z naszych obserwacji nie znajdujący zainteresowania wśród społeczności, skupiał się na grupach/osobach mających wiedzę i doświadczenie w tym obszarze.

Podstawową metodą wykorzystaną do tworzenia Strategii były spotkania konsultacyjne przeprowadzone we wszystkich gminach LGD metodami aktywni i angażującymi uczestników z wykorzystaniem takich narzędzi jak: burza mózgów, dyskusja, praca w grupie, analiza sytuacji, wykład, wywiad grupowy. Spotkania pomimo nazwy „konsultacyjne” miały charakter równoprawnego partnerstwa. W oparciu o propozycje uczestników warsztatów zbudowano cele i przedsięwzięcia strategii. Łącznie przeprowadzono 12 spotkań, w których wzięło udział 115 osób. Spotkania poświęcone były zarówno określeniu problemów i potrzeb, jak i wyznaczeniu kierunków rozwoju/celów działania.

Ponadto przeprowadziliśmy

- a) wywiady grupowe z :
 - młodzieżą (gmina Wołów, Środa Śląska); rekomendacje: podmiotowe traktowanie; oddanie przestrzeni do tworzenia oferty na potrzeby młodych (gminne jednostki sportu i kultury nie budują oferty skierowanej do młodzieży); najchętniej korzystają z przestrzeni otwartych; działania międzypokoleniowe
 - seniorami (gmina Wołów, Brzeg Dolny, Wińsko); rekomendacje: działania międzypokoleniowe; poszerzenie istniejącej oferty (prozdrowotne, kulturalne, artystyczne); zagospodarowanie terenów zielonych
 - przedsiębiorcami (3 spotkania z podmiotami certyfikowanymi z całego obszaru KŁO, spotkanie w Lutyni, Lipnicy (gm. Środa Śląska) oraz w Wołowie); rekomendacje: potrzeba wsparcia branży turystycznej i usługowej, potrzeba środków na innowacje na poziomie lokalnym, potrzeba wspólnej promocji, sieciowania, rozwoju marek lokalnych i markowych wydarzeń, uzupełniania i dzielenia się wzajemnie kompetencjami/zasobami, potrzeba wsparcia w zakresie tworzenia i koordynowania KŁŻ, potrzeby wspólnej oferty edukacyjnej - warsztaty edukacyjne - stworzyć jedną ofertę podmiotów z całej KŁO,
 - przedstawicielami instytucji kultury z obszaru KŁO; rekomendacje: zapotrzebowanie na działania kulturalne/artystyczne skierowane do konkretnych grup, np. seniorzy, matki z małymi dziećmi itp, podnoszenie kompetencji cyfrowych/IT szczególnie u seniorów, u dzieci i młodzieży specjalistyczne kompetencje IT (kodowanie, robotyka, social media), potrzeba edukacji kulturalnej i artystycznej opartej o

historię, tradycje i dorobek regionu/obszaru, stworzenie możliwości włączania w kulturę osób wykluczonych z różnych powodów (wiek, poziom edukacji, niepełnosprawności itd),

- b) warsztatowo z sołtysami gminy Brzeg Dolny; rekomendacje: Światłowód, mała architektura, działania kulturalne, ścieżki rowerowe
- c) warsztatowo z osobami z niepełnosprawnościami (gmina Wołów); na podstawie diagnozy - rekomendacje do działań:
 - warsztaty kulinarne (w tym poznanie lokalnego jedzenia)
 - zajęcia turystyczne (poznanie okolicy, regionu)
 - warsztaty rękodzielnicze; plastyczne; i ich promocja na lokalnym rynku)
 - nagranie filmu dokumentalnego z udziałem osób z niepełnosprawnościami (Życie codzienne; weekendy)
- d) mobilne podczas różnych działań; rekomendacje: koncerty; ścieżki rowerowe; zagospodarowanie Odry (porty); bogatsza oferta kulturalna; muzeum lokalne; ścieżki edukacyjne; otwarte miejsca spotkań - mała architektura;
- e) warsztaty tematyczne; rekomendacje: wspólne imprezy i rajdy rowerowe; oznakowanie tras rowerowych; oferta na wspólne wypady autokarem na rowery; bezpieczne trasy rowerowe utwardzone dla rodzin z dziećmi; wypożyczenie roweru elektrycznego; większe otwarcie przedsiębiorców (sklepy i usługodawcy) na rowerzystów; ciekawa oferta edukacyjno-artystyczna na trasach rowerowych (zagrody edukacyjne); zwiększenie udziału w przygotowaniu oferty przez lokalnych producentów czy usługodawców (gastronomia, noclegi); udostępnienie większej ilości zabytków do zwiedzania.

Przez cały okres opracowywania strategii używano **różnych narzędzi informacyjnych jako podstawowych metod/narzędzi partycypacji (informowanie)**, tj. utworzono **odrębną zakładkę na stronie LGD**, gdzie systematycznie umieszczano materiały, informacje, prezentacje i aktualności dot. procesu budowy LSR, **w tym dokumenty do konsultacji z prośbą o odniesienie się do nich (informacje podawane były również na stronie głównej serwisu); informacje zamieszczano także na profilu społecznościowym LGD oraz upowszechniano poprzez listę dyskusyjną Partnerstwa KŁO. W proces informowania włączyły się także samorządy gminne.** Na bieżąco przez biuro prowadzone były **konsultacje telefoniczne** z przedstawicielami samorządowymi, reprezentantami organizacji i instytucji z regionu oraz lokalnymi liderami, a także w dużej mierze osobami zainteresowanymi podjęciem działalności gospodarczej, którzy przekazywali swoje pomysły i spostrzeżenia na temat strategii i planowanych przedsięwzięć. Na potrzeby prac nad strategią pośród mieszkańców obszaru przeprowadzone zostały **badania ankietowe (w formie on-line)** dotyczące potrzeb społecznych. Konsultacje prowadzone były także podczas różnych wydarzeń przez bezpośredni kontakt z mieszkańcami.

Analiza przyjęcia bądź odrzucenia wniosków z konsultacji zostanie uzupełnione po procesie konsultacji

Wnioski z przeprowadzonych konsultacji znalazły swoje odzwierciedlenie w poszczególnych częściach dokumentu LSR. I tak:

analiza potrzeb i potencjału – informacje w postaci zidentyfikowanych problemów i/lub potrzeb i/lub opisu sytuacji obszaru zostały włączone do części diagnostycznej LSR (por. rozdział IV). Zarówno w analizie, jak i w części obejmującej cele i przedsięwzięcia pominięto kwestie leżące poza obszarem oddziaływania LGD i skupiono się na tych najważniejszych obszarach, na które może mieć wpływ LSR. Kryterium, jakie przy tym zastosowano to: wspólne dla całego obszaru potencjał i problemy, możliwy zakres wsparcia wynikający z zapisów Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej, potencjalny budżet, jaki może mieć do dyspozycji nasza grupa;

cele, przedsięwzięcia, wskaźniki, plan finansowy – przyjęta struktura celów i przedsięwzięć LSR odzwierciedla wyniki diagnozy partycypacyjnej – zgłaszanych problemów i potrzeb oraz podkreślanego potencjału obszaru z uwzględnieniem ram wyznaczonych przez oferowany zakres wsparcia w ramach PS WPR (jako głównego i bezpośredniego Źródła finansowania LSR). Opinie i wnioski z konsultacji zostały również wykorzystane do określenia preferowanego zakresu przedsięwzięć (przykładowych typów operacji) oraz metod wdrażania (w tym podjęcie decyzji o realizacji projektów grantowych jako narzędzia zwiększającego dostępność do wsparcia dla mniejszych

organizacji/grup). Wreszcie posłużyły do zaprojektowania założeń budżetu i rodzaju/ilości wskaźników (np. otrzymane informacje o optymalnej wysokości dotacji), a także zostały wykorzystane w zakresie definiowania możliwych innowacji w kontekście lokalnym.

Uwzględnione wnioski zostały zgłoszone bezpośrednio w trakcie spotkań konsultacyjnych, w ramach ankiet i nieformalnych rozmów. Pisemnie (np. poprzez formularz uwag) w trakcie opiniowania najważniejszych założeń oraz samej strategii zgłoszono 8 uwag, z czego 3 miały charakter opinii (brak uwag lub pozytywna) a pozostałe zostały ujęte w poniższej tabeli:

Lp.	Zgłoszona uwaga	Wynik konsultacji
1.	Oznakowanie przejazdów wzdłuż biegu rzeki na terenie Powiatu Średzkiego wraz z drogami dojazdowymi w max. odległości 1 km od drogi wzdłuż rzeki. Na oznakowaniu wskazanie kierunku i odległości do najbliższej położonej miejscowości. Naniesienie przejazdów na mapę.	Uwaga ma charakter uszczegółowienia przyjętego wcześniej zakresu wsparcia w ramach Przedsięwzięcia Szlakiem Odry. Zostanie również wzięta pod uwagę na etapie precyzowania kryteriów wyboru.
2.	Destynacja łęgi P.1.1. Stocznia Jachtowa / Produkcja łodzi, jachtów i domów pływających. Produkcja sprzętu wodnego, wyposażenia marin, sezonowanie jednostek pływających ich naprawa i konserwacja. Automatyka i spawalnictwo szeroko pojęte: metodami Tig/Mig Stal czarna , stal nierdzewna (kwasoodporna), aluminium . Proszę o ujęcie w celach CEL 1. ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONEJ OFERTY TURYSTYCZNEJ W OPARCIU O LOKALNE ZASOBY branży pokrewnej z dziedziną i kompetencjami mojej firmy. Proszę o uwzględnienie w nowej perspektywie branż produkcyjnych z zakresu obróbki stali, obróbka drewna, produkcja maszyn i urządzeń, spawalnictwo	Uwaga częściowo uwzględniona – do wspieranych branż włączono produkcję łodzi, jachtów, sprzętu wodnego, wyposażenia marin, sezonowanie jednostek pływających, ich naprawę i konserwację. Ten rodzaj działalności wpisuje się w obrany kierunek oraz ma znaczenie w kontekście rozbudowy infrastruktury wodniackiej (w tym obecnie budowanych przystani i marin). Automatyka i spawalnictwo szeroko pojęte: metodami Tig/Mig Stal czarna , stal nierdzewna (kwasoodporna), aluminium/ branże produkcyjne z zakresu obróbki stali, obróbka drewna, produkcja maszyn i urządzeń, spawalnictwo nie wpisują się w priorytety LSR, a tylko takie branże możemy wspierać.
3.	P.1.1. Destynacja Łęgi: produkcja urządzeń medycznych, produkcja łodzi rekreacyjnych, produkcja housboutów, wyposażenie marin, naprawa łodzi, spawalnictwo, produkcja maszyn przemysłowych, serwis, automatyka, stolarstwo, stolarstwo meblowe, produkcja mebli medycznych, obróbka metali. Proszę o uwzględnienie naszych branż, szczególnie produkcyjnych, które to są pomijane w przyznawaniu środków a rozwijają gospodarczo nasz region.	Jak wyżej – włączono branże związane z szerokorozumianą infrastrukturą wodniacką/turystyką wodną.
4.	P.1.2 Utworzenie grupy roboczej dla aktualizacji i wyznaczenia nowych rowerowych tras przejazdów wzdłuż biegu rzeki na terenie Powiatu Średzkiego dla Szlak Odry i Idei Pętli Odrzańskich wraz z drogami dojazdowymi w max. odległości 1 km od drogi wzdłuż rzeki. Na oznakowaniu wskazanie kierunku i odległości do najbliższej położonej miejscowości. Naniesienie przejazdów na mapę.	Uwaga ma charakter uszczegółowienia przyjętego wcześniej zakresu wsparcia w ramach Przedsięwzięcia Szlakiem Odry. Zostanie również wzięta pod uwagę na etapie precyzowania kryteriów wyboru, a także podczas planowania i realizacji planu komunikacji (włączenie wskazanej tematyki do organizowanych spotkań)

Na bazie przeprowadzonego procesu możemy stwierdzić, że w tworzenie LSR zaangażowali się aktywni mieszkańcy obszaru, sołtyski i sołtysi, członkowie rad, koła gospodyń wiejskich, seniorzy i młodzież, przedstawiciele jednostek publicznych, a także przedsiębiorcy (lub osoby zainteresowane podjęciem takiej działalności) działający w branży turystycznej oraz producenci lokalni/rolnicy, ze szczególnym podkreśleniem podmiotów uczestniczących w systemie certyfikacji „Kraina łęgów Odrzańskich Poleca”). Ich dalszy udział w realizacji LSR będzie kluczowy dla sukcesu zaplanowanych działań. **Dlatego zaplanowano partycypacyjny charakter procesu wdrażania LSR, oparty na trzech zasadniczych płaszczyznach:**

- ✓ informacji i animacji
- ✓ konsultacji/współdecydowania
- ✓ wdrażania

Aby poinformować o strategii szerszą społeczność lokalną i zmobilizować biernych dotychczas interesariuszy, a także wzmocnić partnerską współpracę członków we wdrażaniu LSR niezbędne będzie wykorzystanie zróżnicowanych narzędzi i form kontaktu, od form bezpośrednich po umiejętne korzystanie z narzędzi cyfrowych i oferowanych przez media społecznościowe (te mają nie tylko funkcję informacyjną, ale także angażującą i budującą określone grupy o wspólnych zainteresowaniach i celach).

Formy kontaktu zostaną dopasowane do zidentyfikowanych grup docelowych, przy czym duży nacisk zostanie położony na kontakt i pracę/animację bezpośrednią. W tym kontekście zaplanowano działania informacyjne i animacyjne do lokalnych liderów, czyli osób, które mogą budować zaufanie do organizacji: radnych, sołtysów, kół gospodyń wiejskich, organizacji senioralnych, młodzieżowych rad/samorządów uczniowskich, np. poprzez systematyczne spotkania (fora), zbudowanie bazy kontaktów, wysyłanie informacji, uczestnictwo w spotkaniach/inicjatywach realizowanych przez powyższe środowiska i/lub ich współorganizacja.

Promowana będzie praca w zespołach roboczych składających się z przedstawicieli LGD i innych podmiotów oraz mieszkańców nie zrzeszonych w LGD. Poprzez wykorzystanie różnych form konkursów stosowane będą zachęty do zgłaszania nowych pomysłów/inicjatyw dot. funkcjonowania LGD i wdrażania LSR. Zostanie przygotowany specjalny formularz kontaktowy w tym zakresie, każdorazowo przy wprowadzanych zmianach do LSR będą organizowane otwarte konsultacje nowych pomysłów i metod działania.

W celu poszukiwania i kojarzenia partnerów w ramach operacji realizowanych w partnerstwie organizowane będą także m.in. specjalne akcje informacyjne, naborzy fiszek z pomysłami, spotkania prowadzone angażującymi metodami, szkolenia oraz sieciowanie. Prowadzone będą działania upowszechniające dobre praktyki i przykłady zrealizowanych działań w formule partnerskiej. Podobne narzędzia zostaną wykorzystane w celu generowania innowacji lokalnych i budowania kreatywnych i twórczych postaw.

Dzięki podejmowaniu racjonalnych i adekwatnych sposobów animacji, komunikacji i informowania, opisanych w Planie Komunikacji, społeczność lokalna będzie informowana o możliwości udziału w działaniach na rzecz grup osób w niekorzystnej sytuacji lub o możliwości korzystania z efektów tych działań. Informacja w tym zakresie będzie rozpowszechniana zarówno z wykorzystaniem narzędzi cyfrowych/elektronicznych, jak i kontaktu bezpośredniego, przy wsparciu członków LGD, w tym przede wszystkim samorządów gmin, instytucji publicznych oraz organizacji otoczenia przedmiotowych grup, np. w przypadku kobiet w proces animacji, komunikacji i informowania zostaną zaangażowane koła gospodyń wiejskich, sołtyski i lokalne liderki, w przypadku osób z niepełnosprawnościami organizacje pozarządowe zajmujące się wsparciem takich osób, a także lokalne ośrodki pomocy społecznej. Stosowane będą przyjazne dla odbiorcy formy komunikacji zgodnie z zasadami łatwego języka i standardów dostępności. Wykorzystane zostaną różne formy wizualizacji, które są atrakcyjniejsze i skuteczniejsze w komunikacji.

Rozdział IV Analiza potrzeb i potencjału LSR

Syntetyczny obraz LGD KŁO wg kryteriów wyboru LSR

Zagrożenie trwałą marginalizacją na obszarze LSR

Na obszarze LSR znajdują się dwie gminy, które znalazły się na zaktualizowanej „Liście gmin zagrożonych trwałą marginalizacją, programowanie 2021-2027” – są to gminy Pęcław i Jemielno.

Bezrobotni na obszarze LSR

Ogółem w 2020 r. na obszarze LGD było 3 973 osób bezrobotnych w stosunku do 80 311 osób w wieku produkcyjnym. Średni wynik (5%) był tym samym gorszy od wskaźnika dla województwa (4%).

Udział liczby bezrobotnych zarejestrowanych na obszarze LSR w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarze objętym LSR według stanu na koniec 2020 r.

3%	3%	3%	4%	4%	4%	4%	5%	5%	7%	8%	9%	9%
Ścinawa	Miękinia	Głogów	Rudna	Środa Śląska	Malczyce	Dolny Śląsk	Brzeg Dolny	Prochowice	Pęcław	Wołów	Jemielno	Wińsko

Dochód podatkowy na obszarze LSR

Średnia arytmetyczna wskaźnika G gmin objętych obszarem LSR według stanu na koniec 2020 r. wyniosła 2021,16 zł. Dla porównania średnia wojewódzka to: 1874,61 zł. 6 z 12 gmin miało lepszy wynik (Głogów, Rudna, Prochowice, Miękinia, Środa Śląska i Brzeg Dolny), przy czym wyraźnie wyróżnia się gmina Rudna z wartością aż 4 378,08 zł (pozostałe nie przekroczyły granicy 2700 zł). Najgorsze wskaźniki nieprzekraczające wartości 1250 zł odnotowały Jemielno, Wińsko i Pęcław.

Środowiskowa pomoc społeczna na obszarze LSR

Udział liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na obszarze LSR w liczbie mieszkańców obszaru objętego LSR według stanu na koniec 2020 r. wyniósł 3,35%, czyli niewiele więcej niż wskaźnik dla województwa: 3,02%, przy czym znów między poszczególnymi gminami rysuje się dość duże zróżnicowanie.

Udział liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na obszarze LSR w liczbie mieszkańców obszaru objętego LSR według stanu na koniec 2020 r.

0,46%	2,00%	2,58%	2,68%	2,78%	3,02%	3,45%	3,45%	3,98%	4,20%	7,67%	9,59%	11%
Miękinia	Głogów	Brzeg Dolny	Malczyce	Środa Śląska	Dolny Śląsk	Prochowice	Ścinawa	Rudna	Wołów	Wińsko	Jemielno	Pęcław

Ludność w wieku nieprodukcyjnym na obszarze LSR

Udział liczby osób w wieku nieprodukcyjnym (przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym) na obszarze LSR w liczbie mieszkańców obszaru objętego LSR według stanu na koniec 2020 r. wyniósł 39,97% - niewiele mniej niż wskaźnik dla województwa - 40,38%. W tym zakresie wartości dla gmin są porównywalne i mieszczą się między wartościami 39,19% a 41,12%.

Migracje na obszarze LSR

Saldo migracji na obszarze LSR według stanu na koniec 2020 r. to 570 osób. Wynik ten zawdzięczamy w dużej mierze gminie Miękinia, która sama odnotowała wynik 531. Z 12 gmin 5 odnotowało saldo ujemne, przy czym Prochowice z wartością -7, a gminy Pęcław, Jemielno, Malczyce i Wińsko w przedziale 20-25.

Przedsiębiorczość na obszarze LSR

Udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników na obszarze LSR w liczbie mieszkańców LSR, według stanu na koniec 2020 r. wyniósł 10% - dla porównania wskaźnik dla województwa to 14%. Rozpiętość między gminami wynosi od 6% (Pęcław) do 12% (Miękinia i Środa Śląska). Tym samym wszystkie gminy odnotowały niższy wskaźnik niż województwo.

Formy ochrony przyrody

Kryterium bada występowanie przynajmniej jednej z następujących form ochrony przyrody: park narodowy lub jego otulina, park krajobrazowy lub jego otulina, rezerwat przyrody lub jego otulina, obszar chronionego Krajobrazu, obszar Natura 2000. **Na obszarze wszystkich gmin występują obszary Natura 200 (ostoja siedliskowa i ptasia) Łęgi Odrzańskie.** Zestawienie wszystkich wymienionych form i gmin zawiera tabela poniżej.

	park narodowy	park krajobrazowy	rezerwat przyrody	obszar chronionego krajobrazu	obszar Natura 2000
Jemielno	-	-	-	+	+
Głogów	-	-	-	+	+
Pęcław	-	-	-	+	+
Prochowice	-	-	+	+	+
Rudna	-	-	+	+	+
Ścinawa	-	-	+	+	+
Malczyce	-	-	-	+	+
Miękinia	-	+	+	+	+
Środa Śląska	-	-	-	-	+
Brzeg Dolny	-	-	+	-	+
Wińsko	-	+	-	+	+
Wolów	-	+	+	+	+

Jak widać tylko na podstawie powyższych danych obszar LGD charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem w zakresie rozwoju gospodarczo-ekonomicznego. Z jednej strony mamy dwie gminy zakwalifikowane jako gminy zagrożone trwałą marginalizacją, z drugiej szybko rozwijające się podwrocławskie gminy z dynamicznym procesem suburbanizacji i rozwojem stref przemysłowych z dużymi zakładami pracy. Warto w tym miejscu podkreślić, że proces ten będzie w niedalekiej przyszłości wiązać się z dużymi wyzwaniami związanymi z wydajnością systemu infrastruktury i usług publicznych względem szybko zwiększającej się liczby mieszkańców i pewnego rodzaju „zubożenia” rynku pracy, gdzie duża grupa mieszkańców będzie związana z kilkoma dużymi zakładami. Dlatego w pewnym sensie dostępność usług publicznych oraz zróżnicowany rynek pracy pozostaje wspólnym mianownikiem, choć często w odmiennej perspektywie.

Mając na uwadze to, co różni poszczególne gminy, w czasie prac nad strategią skupiliśmy się nad tym, co nas łączy. Niniejsza analiza jest wynikiem konsultacji, w czasie których pojawiały się niejednokrotnie wspólne problemy i wspólne widzenie potencjału obszaru LGD. Razem wyznaczyliśmy najważniejsze obszary, na które wpływ może mieć LSR i które mogą być efektywnie wsparte przez interwencję w ramach podejścia LEADER. Obszary te można podzielić na:

- ☑ jakość życia i aktywność mieszkańców
- ☑ potencjał rozwojowy w kierunku turystyki, rekreacji i produktu lokalnego

Obszary te jednocześnie łączą się, ponieważ rozwój np. infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej i wykorzystanie odrzańskiego potencjału na rzecz rozwoju oferty i gospodarki czasu wolnego istotnie wpływa na jakość życia i aktywizację lokalnej społeczności. Podczas spotkań konsultacyjnych wyraźnie wybrzmiało, że kwestie te są równie ważne dla samych mieszkańców, co dla rozwoju turystycznego regionu. Inaczej mówiąc nie widzimy jedynie turystów zewnętrznych, ale w samych mieszkańcach widzimy odbiorców oferty turystycznej obszaru.

Jakość życia i aktywność mieszkańców

Na bazie przeprowadzonych konsultacji można uznać, że ogólna ocena jakości życia w naszym regionie jest dobra. Mieszkańcy zauważają wzrost gospodarczy, rozwój infrastruktury czy polepszenie dostępności komunikacyjnej dzięki różnorodnym inwestycjom. Raczej dobre położenie, np. względem Wrocławia przy poprawiającej się komunikacji,

przyroda, brak większych uciążliwych zakładów, potencjał do bycia wygodnym miejscem do życia, czyste środowisko, przyroda, spokój i cisza – to opinie, które często pojawiały się podczas konsultacji. W wielu miejscach jednak nadal widoczne są problemy z infrastrukturą drogową (jakość i bezpieczeństwo dróg), kanalizacyjną czy komunikacją – szczególnie w gminach wiejskich lub w przypadku miejscowości wiejskich dostępność komunikacyjna, w tym także cyfrowa, jest istotną kwestią wymagającą poprawy. Nie jest to jednak obszar, którym, m.in. ze względu na zakres wsparcia PS WPR, jesteśmy w stanie się zająć. Natomiast obszary takie jak żłobki czy przedszkola – na ich dostępność również zwracano uwagę – to kwestie, które swoje odzwierciedlenie znalazły w innych programach pomocowych. **Wspólną kwestią, która przewijała się podczas wszystkich spotkań jest natomiast problem braku miejsc spotkań dla mieszkańców i wciąż niezadawalające funkcjonowanie świetlic wiejskich ograniczające się często do kilku imprez okolicznościowych. Zwracano uwagę na gorszą dostępność do oferty edukacyjnej i kulturalnej w mniejszych miejscowościach. Równie często podnoszono problem aktywności społecznej – brak lokalnych liderów lub ich niewystarczające wsparcia, małe zaangażowanie mieszkańców, niska ilość inicjatyw czy niska integracja społeczna, w szczególności z nowymi mieszkańcami (tworzą się stare i nowe części wsi). Te subiektywne odczucia mają swoje odbicie w danych statystycznych w zakresie działalności organizacji pozarządowych.** Jeśli porównamy bowiem wskaźnik ilości fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1000 mieszkańców to jedynie 4 gminy (Pęcław, Jemielno, Rudna, Wińsko) mają lepsze wyniki niż średnia wojewódzka. Analiza tego wskaźnika na przełomie okresu 2017-2021 wyraźnie wskazuje jednak przeważające negatywne tendencje.

Ilości fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1000 mieszkańców w latach 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021
DOLNOŚLĄSKI					
E	4,23	4,04	4,21	4,29	4,42
Głogów	3,75	3,86	3,98	3,75	3,96
Pęcław	7,01	6,16	6,2	6,55	6,61
Jemielno	4,92	5,65	5,67	5,66	5,77
Prochowice	2,66	2,55	2,43	2,46	2,89
Rudna	5,17	4,62	4,74	5,09	5,11
Ścinawa	2,78	2,91	3,24	3,47	3,47
Malczyce	3,34	3,69	3,7	4,16	4,38
Miękinia	3,16	3,15	3,35	2,92	2,9
Środa Śląska	2,88	2,77	2,91	3,02	3,08
Brzeg Dolny	3,42	3,35	3,41	3,48	3,93
Wińsko	5,23	5,26	5,32	5,59	5,5
Wołów	4,11	4,03	4,19	4,28	4,32

Najwięcej organizacji pozarządowych funkcjonuje w gminie Wołów, najmniej w gminie Pęcław i choć gmina Pęcław w powyższym zestawieniu wydaje się „wypadać” najlepiej, to w rzeczywistości obraz jest gorszy – w 2013 r w KRS zarejestrowano było 13 organizacji, z czego 4 to OSP – organizacje często ograniczające się do swojej statutowej głównej działalności, bez wpływu na aktywność społeczną, a kilka pozostałych to stowarzyszenia nieaktywne. Taką nakładką musimy zastosować do całości danych – zarejestrowane organizacje nie oznaczają automatycznie, że są to aktywnie działające podmioty. Odsetek takich jest o wiele niższy, co sprawia, że powyższy wskaźnik - negatywny dla większości gmin, w rzeczywistości jest jeszcze niższy. Samo porównanie zmiany ilości organizacji pozarządowych w latach między latami 2017 i 2022 wskazuje, że wzrost ich liczby na całym obszarze LGD wynosi zaledwie 13%, a w niektórych gminach obserwujemy nawet ich spadek.

Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na obszarze LGD KŁO

	201
	7
Głogów	25
Pęcław	16
Jemielno	15
Prochowice	20
Rudna	40
Ścinawa	28
Malczyce	20
Miękinia	49
Środa Śląska	57
Brzeg Dolny	55
Wińsko	44
Wołów	93

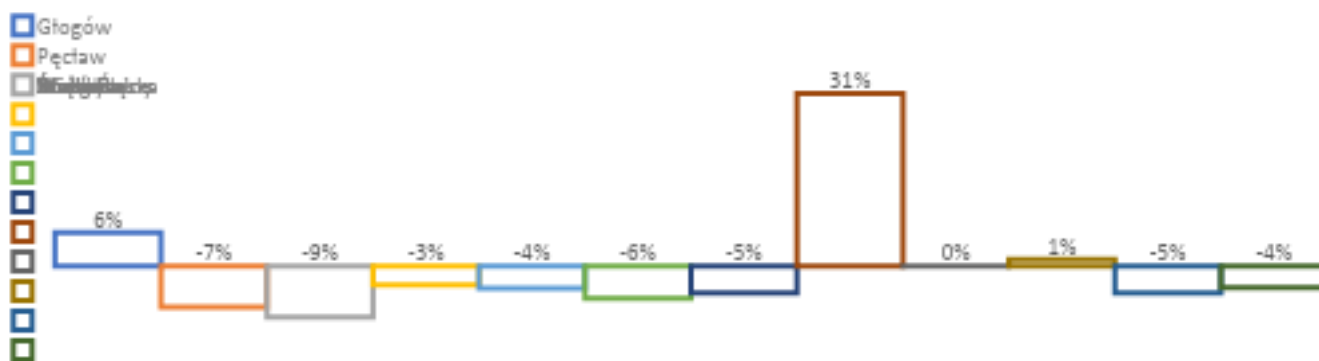
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne w 2022r w gminach LGD KŁO

Zarówno zatem dane statystyczne, jak i uwagi zgłaszane podczas spotkań i innych form konsultacji potwierdzają potrzebę wsparcia aktywności społecznej – bezpośrednio poprzez wspieranie wspólnych działań oraz modernizację i ulepszanie przestrzeni publicznej służącej aktywności i integracji i pośrednio – poprzez wsparcie samych organizacji pozarządowych, grup nieformalnych czy lokalnych liderów. W tym miejscu warto zwrócić uwagę na przeżywające w ostatnim czasie swój renesans koła gospodyń wiejskich. Zgodnie z danymi rejestru ARiMR jest ich ogółem 40, w tym 12 w powiecie wołowskim, 13 w gminach Środa Śląska, Miękinia i Malczyce (powiat średzki), 8 w gminach Głogów i Pęcław (powiat głogowski), 3 w gminach Rudna i Ścinawa (powiat lubiński) oraz 4 w gminie Prochowice. KGW oprócz działalności związanej z organizacją imprez/wydarzeń/poczęstunków, coraz częściej podejmują się działań aktywizujących i integracyjnych o różnym charakterze. Dzięki spotkaniom na poziomie ponadlokalnym są często „dostarczycielem” informacji, dobrych praktyk czy nowych inspiracji. Jako często młode organizacje potrzebują jednak wsparcia w funkcjonowaniu oraz planowaniu i realizacji działań, w tym działań realizowanych w partnerstwie z innymi podmiotami. W tym miejscu warto zauważyć, że to kobiety wykazują często większą aktywność i chęć do działania. Nie zawsze przekłada się to jednak na ich pozycję w życiu publicznym. Jeśli na najniższym poziomie, jakim jest sołectwo, są one często wybierane do pełnienia funkcji sołtyski, to już na poziomie rady gminy/miasta wskaźnik ten maleje. Rzadziej kandydują na „wyższe” stanowiska, a częstym powodem jest przekonanie (własne, ale i otoczenia), że nie będą potrafiły pogodzić funkcji publicznej z obowiązkami zawodowymi i/lub rodzinnymi lub „że tego rodzaju działalność nie jest dla kobiet”. Niewątpliwie kobietom jest też trudniej wrócić na rynek pracy (co potwierdzają m.in. statystyki dot. bezrobocia – na grudzień 2022r. kobiety stanowiły ponad 55% bezrobotnych na obszarze LSR), a poprzez to ponownie włączyć się w życie publiczne. Z tego też względu kobiety uznano jako osoby w niekorzystnej sytuacji.

Innym ważnym problemem społecznym jest niewątpliwie struktura wiekowa ludności obszaru LGD. Z jednej strony, jak cały kraj, mierzymy się ze starzeniem społeczeństwa, z drugiej z odpływem młodych do większych miast. Jak już wcześniej wspomniano liczba ludności obszaru LGD zwiększyła się, jednak w dużej mierze jest to zasługa napływu nowych mieszkańców do gminy Miękinia, w pozostałych gminach trendy są zróżnicowane.

Różnica w liczbie mieszkańców - rok 2021 do 2017

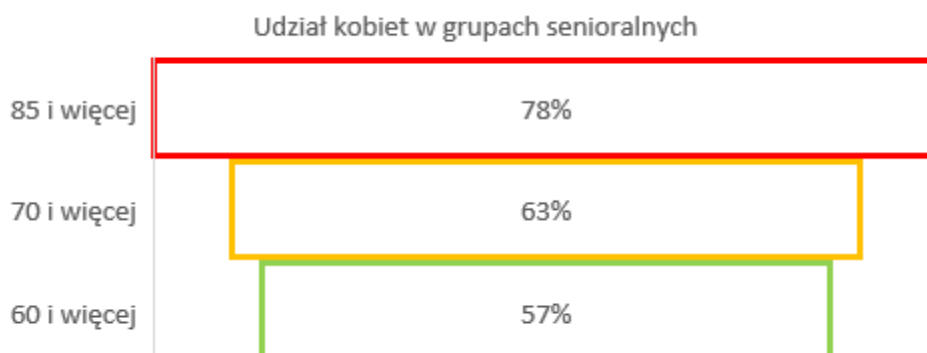

I choć wskaźniki dot. przyrostu naturalnego i tzw. obciążenia demograficznego są lepsze niż średnia dla Dolnego Śląska, to widać wyraźnie negatywne trendy na przestrzeni ostatnich lat.

Obecnie niemal co czwarty mieszkaniec LGD ma pow. 60 lat. W większości gmin wskaźnik ten oscyluje między 23 a 27%, jedynie gminy Miękinia i Głogów wykazują niższe – odpowiednio 17 i 21% i są to wszystkie wskaźniki lepsze lub takie same jak średnia wojewódzka – 27%. Tylko jedna gmina – Ścinawa – ma wskaźnik nieznacznie gorszy – 28%. W chwili obecnej rozpiętość wieku senioralnego jest tak duża, że trudno już mówić o jednej homogenicznej grupie. Mamy do czynienia z seniorami wciąż aktywnymi zawodowo i społecznie, jak i osobami w zaawansowanym wieku, samotnymi, schorowanymi, wymagającymi częściowej lub stałej opieki. W tej grupie wiekowej aż 44% stanowią osoby powyżej 70 roku życia.

Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi				
	2017	2021	zmiana	
DOLNOŚLĄSKIE	26,0	30,3	4,3	17%
Głogów	16,8	21,0	4,2	25%
Pęcław	18,8	24,2	5,4	29%
Jemielno	22,3	29,3	7	31%
Prochowice	21,4	27,3	5,9	28%
Rudna	19,9	23,6	3,7	19%
Ścinawa	22,5	29,3	6,8	30%
Malczyce	21,4	26,2	4,8	22%
Miękinia	16,6	17,8	1,2	7%
Środa Śląska	22,8	27,7	4,9	21%
Brzeg Dolny	24,6	30,5	5,9	24%
Wińsko	23,9	28,9	5	21%
Wołów	24,4	29,2	4,8	20%

Więcej jest senierek niż seniorów (kobiety to 57% osób 60+) i co ważne stopień feminizacji rośnie wraz z wiekiem.

Ta rzeczywista dana statystyczna znalazła swoje pełne odzwierciedlenie w konsultacjach, gdzie w reprezentacji środowisk senioralnych istotnie przeważały kobiety. Ma to też znaczenie pod kątem społeczno-ekonomicznym – jest bardzo prawdopodobne, że **kobiety jako te, które częściej krócej pracują i zarabiają mniej niż mężczyźni, jako seniorki są i będą narażone na niższe przychody, a co za tym idzie zagrożenie zubożenia i wykluczenia z aktywnego udziału w życiu społecznym.**

Dla osób starszych ważnymi instytucjami są w pierwszej kolejności przychodnie zdrowia, ośrodki pomocy, ośrodki kultury/biblioteki i wreszcie organizacje senioralne. W ogólnej opinii mieszkańców organizacje te stosunkowo dobrze wypełniają swoje role w tym zakresie, jednak należy zauważyć, że w żadnej gminie nie ma jak na razie wyspecjalizowanej jednostki/komórki zajmującej się polityką senioralną. Na obszarze LGD w chwili obecnej funkcjonuje kilka klubów „Senior+”, a ich ilość wzrasta. Organizacje senioralne korzystają także z rzeczowego, lokalowego, organizacyjnego i finansowego wsparcia gmin i powiatów. Aktywność organizacji senioralnych w ostatnich latach wzrasta – do głównych należą Polski Związek Emerytów i Rencistów działający we wszystkich gminach oraz uniwersytety III wieku. W wielu samorządach powołano także rady seniorów, choć ich aktywność jest zróżnicowana. Naturalnym środowiskiem aktywności seniorek są wspomniane już koła gospodyń wiejskich.

W trakcie spotkań ze środowiskami senioralnymi okazało się jednak, że aktywność organizacji często sprowadza się do realizacji „imprez kalendarzowych”. Brakuje oferty zajęć edukacyjnych, kulturalnych oraz z zakresu profilaktyki zdrowia lub różnego rodzaju poradnictwa. Seniorzy są zainteresowani także aktywnością turystyczno-krajoznawczą dostosowaną do ich możliwości. Zwracają także uwagę na potrzeby w zakresie dostępności (np. niwelacja barier architektonicznych czy montaż pętli indukcyjnych w obiektach użyteczności publicznej), bezpieczeństwa, wypoczynku, w tym miejsc spotkań w przestrzeni publicznej. Miejsc spotkań rozumianych zarówno jako większa ilość ławek w przyjaźnie zagospodarowanym plenerze z zielenią i kwiatami, jak i kluby czy kawiarnie społeczne.

Problem, który pojawiał się obok „problemu” wieku była niepełnosprawność – często jest ona w różny sposób elementem starzenia się. Oczywiście niepełnosprawność nie wiąże się jedynie z seniorami – wg danych statystycznych ok 12% społeczeństwa stanowią osoby z niepełnosprawnościami – jednak wskazywano, że jest to istotny czynnik wpływający na wykluczenie seniorów i zamknięcie w domach. Osoby niepełnosprawne każdego dnia napotykają przeszkody w postaci utrudnień architektonicznych, komunikacyjnych, informacyjnych czy też psychologicznych, prawnych, ekonomicznych. Zgodnie z danymi ośrodków pomocy społecznej (na podstawie *Ocen zasobów pomocy społecznej za rok 2022*) niepełnosprawność i długotrwała lub ciężka choroba były jednymi z głównych powodów udzielania pomocy rodzinom. Również wszędzie rokrocznie wzrasta liczba zasiłków oraz świadczeń pielęgnacyjnych. Jest to zatem zjawisko, które narasta i dotyka osób w różnym wieku, wpływając negatywnie na ich sytuację życiową oraz funkcjonowanie w społeczności.

Brakujące miejsca spotkań to wspólny mianownik potrzeb seniorów, ogółu mieszkańców i młodzieży.

Również z ich punktu widzenia ta kwestia jest bardzo ważna i niejednokrotnie niespełniająca ich oczekiwań.

Oczywistą infrastrukturę publiczną dla młodzieży tworzą szkoły – na obszarze LGD oprócz szkół podstawowych funkcjonują także szkoły średnie: licea ogólnokształcące oraz zespoły szkół o profilu zawodowym (technika, szkoły branżowe, w tym jedyna na Dolnym Śląsku szkoła o profilu rolniczym). Szkoły oprócz typowej działalności edukacyjnej tworzą ofertę zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych, a także są ośrodkiem powstawania wielu inicjatyw dzieci i młodzieży. Młodzi mieszkańcy mogą także korzystać z oferty różnych instytucji publicznych: sportowych i kulturalnych, które oferują różnorodne aktywności o charakterze sportowym, rekreacyjnym, kulturalnym, artystycznym i edukacyjnym. Uzupełniają je działania podejmowane przez różne organizacje pozarządowe, od tradycyjnych jak harcerstwo, po różne kluby/podmioty o charakterze sportowym. **Należy jednak podkreślić, że w stałej ofercie, niezależnie od tego, czy jest realizowane przez podmioty publiczne, czy niepubliczne, przeważa ta skierowana dla młodszych dzieci. Cyklicznych zajęć skierowanych tylko do młodzieży w wieku 14-15 lat i więcej jest o wiele mniej.**

W większości gmin zostały powołane młodzieżowe rady gmin, choć ich aktywność jest zróżnicowana, podobne działają na poziomie powiatu wołowskiego i średzkiego. To dzięki zaangażowaniu ich przedstawicieli mogliśmy poznać lepiej obszar LGD widziany z **perspektywy osób młodych. Wnioski, które płyną z tej części konsultacji to:**

- dla młodych ważna jest przestrzeń publiczna – bezpieczna i atrakcyjna, sprzyjająca rekreacji, aktywności, twórczości i spotkaniom,
- brakuje im stałego miejsca spotkań i aktywności młodzieży (centrum/klubu młodzieżowego), gdzie mogliby się zarówno po prostu zwyczajnie spotykać, jak i wspólnie działać, tworzyć, uczyć się;
- jako istotny problem odczuwają komunikację (szczególnie osoby spoza administracyjnych ośrodków gmin);
- zauważają problemy z angażowaniem kolegów i koleżanek w działania;
- wśród młodych są zarówno takie osoby, które wiążą swą przyszłość z wyjazdem (lepsze perspektywy rozwoju, zarobki), jak i takie, które chcą zostać w swoich gminach – nie ma tutaj przewagi jednej postawy;
- oferta zajęć proponowana przez różne instytucje i podmioty, choć ogólnie oceniana pozytywnie, nie zawsze odpowiada na ich zainteresowania, jest zbyt standardowa (np. tradycyjne dyscypliny sportowe);
- chętnie skorzystaliby z wydarzeń kulturalnych, zajęć z artystami lub z ludźmi sukcesu;
- chcieliby móc pokazać swoje umiejętności – „pokazać, że możemy coś zorganizować”, brakuje im jednak umiejętności, oczekują wsparcia animatora, pomocy przy planowaniu i realizacji projektów;
- są chętni do podejmowania działań z innymi grupami wiekowymi, w tym z seniorami – już realizują i mają pomysły na wspólne działania.

Co ciekawe, zarówno młodzież, jak i seniorzy, a także pozostali uczestnicy spotkań zwrócili uwagę na istotę przyjaznej, dostępnej przestrzeni publicznej, sprzyjającej włączeniu, integracji i aktywizacji. Brak miejsc, gdzie można aktywnie, ciekawie, ale też bezpiecznie spędzić czas ze znajomymi był problemem, który pojawiał się wielokrotnie. Zauważalne przy tym jest, że problem jest częściej sygnalizowany w miejscowościach innych niż centra administracyjne gmin. Od świetlic wiejskich, przez otwartą przestrzeń publiczną (jak place, tereny rekreacyjne, ścieżki), po wreszcie komercyjną ofertę w postaci kawiarni czy restauracji. Żywe miejsca spotkań, dostępne, bez barier architektonicznych i uwzględniające różne potrzeby tak, aby mogło z nich korzystać na równi jak najwięcej osób, jest wciąż jedną z najważniejszych potrzeb, ale i wyzwań społeczności wiejskich. W tym kontekście ważne jest także wsparcie rozwoju szeroko rozumianej oferty kulturalnej. Jest to obszar zaniedbany na obszarach wiejskich, gdzie częściej promuje się sport – widać to dobitnie między innymi z dotacji udzielanych przez samorządy – sport, w tym szczególnie piłka nożna, wspierany jest kwotami niejednokrotnie rzędu kilkuset tysięcy, podczas gdy kultura kilku lub kilkunastu tysięcy. Wsparcie kultury jest też istotne z punktu widzenia budowania lokalnej tożsamości i świadomości.

Potencjał rozwojowy w kierunku turystyki, rekreacji i produktu lokalnego

Czynnikiem mającym istotny wpływ na rozwój obszaru LGD i wymienianym na wszystkich spotkaniach jako jego najważniejszy potencjał jest Odra/położenie nad Odrą. Niewątpliwie rzeka i związane z nią **uwarunkowania przyrodniczo-krajobrazowe wyróżniają obszar i nadają mu specyficzny charakter**. Warto podkreślić, że jest to łącznik, z którym utożsamiają się wszyscy mieszkańcy obszaru, a znaczenie Odry jako zasobu wspólnego wzrosło.

Rzeka i nadodrzańska przyroda stanowi oś partnerstwa i w dużej mierze decyduje o specyfice LGD.

Drugim elementem, podkreślanym i w dokumentach planistycznych/informacyjnych gmin i przez samych mieszkańców podczas spotkań oraz w ramach ankiet/wywiadów/badań jest dobra lokalizacja między Wrocławiem i Legnicko-Głogowskim Obszarem Funkcjonalnym i wciąż poprawiająca się dostępność komunikacyjna względem dużych ośrodków miejskich. **Połączenie tych dwóch czynników to niewątpliwie szansa artykułowana i podkreślana przez wszystkich uczestników procesu przygotowania LSR.** Położenie między dwoma dużymi ośrodkami miejskimi tworzy dla wszystkich gmin podstawę do podejmowania współpracy szczególnie w zakresie rozwoju szeroko rozumianej oferty turystycznej i rekreacyjnej opartej o lokalne zasoby. **Turystyka, przyroda, zaplecze historyczno-kulturowe, położenie na mapie oraz rozwijająca się oferta produktów i usług lokalnych pod wspólną**

marką „Szłaku Odry” i „Kraina Łęgów Odrzańskich poleca” opisanych szczegółowo w rozdziale II to identyfikowany i wyróżniany potencjał obszaru.

Relacje z Wrocławiem z jednej strony, a Głogowem (i w mniejszym stopniu Lubinem i Legnicą) rozpatrywane są w dwóch kontekstach. Z jednej strony obszar LGD podlega silnym procesom (sub)urbanizacji, stając się tzw. „sypialnią” Wrocławia, Głogowa czy Lubina, choć bardziej adekwatnym wydaje się być określenie miejscem zamieszkania lub pobytów osób związanych zawodowo z tym ośrodkami miejskimi.

Z drugiej strony, na co zwracano uwagę podczas spotkań konsultacyjnych, ośrodki te stają się lub mogą stać się odbiorcą usług oferowanych przez lokalnych przedsiębiorców, w tym tych **związanych przede wszystkim z gospodarką czasu wolnego oraz producentów lokalnych – wytwórców lokalnej żywności, jak i rękodzielników i rzemieślników. Wspomniane walory, przy odpowiednim wykorzystaniu, stwarzają mieszkańcom i przyjezdnym przestrzeń do wypoczynku i aktywności oraz służą jako strategiczny zasób lokalnej branży skupionej wokół szeroko rozumianej turystyki i rekreacji.**

Analizując dane dot. gospodarki można zauważyć, że w sekcji I PKD (**działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi**) działalność w 2022 na terenie LGD prowadziło 339 podmiotów, a ich liczba w ciągu pięciu lat zwiększyła się o 23%. Mimo tego wzrostu, będącego zapewne wynikiem popytu, **ilość firm w tej branży na 1000 mieszkańców jest dla LGD o wiele niższa niż dla średniej wartości Dolnego Śląska – oscyluje wokół wskaźnika 2,6, podczas gdy wskaźnik dla województwa wynosi 4,6.** Większość ze wskazanych firm zajmuje się działalnością gastronomiczną, a i tak podczas spotkań wskazywano na niewystarczającą **ilość obiektów gastronomicznych (restauracji, kawiarni, barów).** Co warto podkreślić była ona wskazywana nie tylko w kontekście budowania potencjału turystycznego obszaru, ale także pod kątem usług dla społeczności lokalnych – wielokrotnie podkreślano potrzebę powstawania takich punktów jako miejsc spotkań i spędzania czasu wolnego dla samych mieszkańców. W przypadku oferty noclegowej, pomimo pojawiających się nowych podmiotów, również dzięki wsparciu w ramach PROW 2014-2020, w dalszym ciągu oferta jest **zbyt mała, a także zbyt mało atrakcyjna i zróżnicowana. Brakuje także oferty o prawdziwie agroturystycznym charakterze, a także ofert łączących usługi noclegowe z innymi usługami o charakterze turystyczno-rekreacyjnym,** choć dzięki działaniom LGD i sieciowaniu, udało się już kilka takich podmiotów połączyć i zachęcić do budowania wspólnej, kompleksowej oferty. Wskazywano, że jest to obszar, który może generować zarówno innowacje w kontekście lokalnym, jak i inicjatywy partnerskie.

Podobnie sytuacja wygląda w przypadku infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej. Konieczność jej rozwoju to nie tylko potrzeba wzmocnienia atrakcyjności obszaru dla turystów z zewnątrz, ale w równiej mierze, jeśli nie przede wszystkim potrzeba uatrakcyjnienia miejsca życia, formy komunikacji i sposobów spędzania czasu wolnego dla samych mieszkańców. **Pomimo wyjątkowych walorów związanych nie tylko z Odrą, ale także ze zróżnicowanym krajobrazem i rzeźbą terenu, ilość i jakość szlaków i ich oznakowania, a także oznakowanie i wyeksponowanie walorów jest wciąż niewystarczająca. Brakuje małej infrastruktury sprzyjającej turystyce i rekreacji oraz szlaków tematycznych promujących lokalne zasoby – przyrodnicze, kulturowe, ale także te związane z ofertą tworzoną przez lokalnych producentów, rękodzielników czy usługodawców sektora turystycznego. Równie ważnym zagadnieniem jest także planowanie projektów w ramach infrastruktury, aby ich efekty były możliwie dostępne dla każdego bez względu na wiek, niepełnosprawność czy inne czynniki. Przygotowywana oferta powinna uwzględniać dostępność dla różnych grup odbiorców i zwracać uwagę na zróżnicowane potrzeby i możliwości odbioru i skorzystania z oferowanych usług i produktów.** Warto w tym miejscu podkreślić, że w ostatnich latach infrastruktura turystyczna podlegała zauważalnym zmianom i rozwojowi. Symbolem tego jest niewątpliwie ścieżka rowerowa między Wołowem a Lubiążem – największą atrakcją dziedzictwa kulturowego regionu – czy ścieżki budowane na nieczynnych trasach kolejowych jak np. droga rowerowa Ścinawa-Prochowice. **Jednak rozwój ten w zgodnej opinii jest wciąż niewystarczający względem potrzeb oraz uwzględniając potencjał obszaru. Na pewno krokiem milowym w tym zakresie będzie już realizowana budowa sieci przystani i marin – w Ścinawie, Dziewinie, Lubiążu i Brzegu Dolnym. Jest to zarówno szansa, jak i wyzwanie do dalszego rozwoju wspólnej i spójnej oferty i infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej.**

Innym ważnym obszarem odnoszącym się do potencjału regionu i podkreślaną w czasie spotkań potrzebą jest rozpoznawalność i dostępność produktów lokalnych. W ciągu ostatnich kilku lat region wypracował sobie uznane i znane marki, jak choćby Ścinawskie Przetwory, wina Jaworek, Owoce Lutyni, Maciejowy Sad, Papa Weed. Do tego grona dołączyły stosunkowo niedawno Sery Mojećickie i produkty z całkiem innej branży – jachty, łodzie, katamarany Perla Yacht. Ofertę mocnym akcentem uzupełniają z jednej strony lokalni miodziarze, z drugiej rękodzielnicy jak Szwiecowe Drewno czy Manoceramics. W rękodziele coraz częściej pojawiają się motywy inspirowane przyrodą regionu jak choćby broszki w kształcie kani rudej, salwinii czy kotewki. **Stworzony system znaku jakości „Kraina Łęgów Odrzańskich Poleca” – system obejmuje zarówno produkty, jak i usługi lokalne – tworzy nowe narzędzie rozwoju, współpracy i integrowania zasobów, ludzi i firm pod wspólną regionalną marką.** Jest to kierunek, który na pewno będzie kontynuowany i rozwijany, tym bardziej że już na samym początku zgromadził kilkadziesiąt podmiotów zainteresowanych współpracą i działalnością w ramach branż związanych z szeroko rozumianą ofertą regionu – od usług gastronomicznych, noclegowych, turystycznych, przez lokalne produkty spożywcze i rękodzielnicze po ofertę edukacyjno-kulturalną. **Wydaje się jednak, że w dalszym ciągu zbyt słabo reprezentowaną grupą są lokalne produkty rolne. Tym bardziej że zainteresowanie bezpośrednim wprowadzeniem na rynek produktów z własnych upraw i hodowli, a także produktów samodzielnie przetworzonych w oparciu o własne surowce roślinne. I to zarówno po stronie producentów, jak i konsumentów.**

Obecnie na terenie LGD zgodnie z danymi rejestrów prowadzonych przez Głównego Lekarza Weterynarii¹ oraz danymi Powiatowych Stacji Sanitarно-Epidemiologicznych funkcjonuje:

- 74 podmiotów prowadzących rolniczy handel detaliczny w zakresie produktów pochodzenia zwierzęcego lub mieszanego, z czego najwięcej, bo aż 54, co stanowi 73%, w zakresie produktów pszczelich nieprzetworzonych, w tym miód, pyłek pszczele, pierzga, mleczko pszczele. Kolejne 17 w zakresie jaj od drobiu, 12 – żywność, w tym gotowe posiłki (potrawy) zawierająca jednocześnie środki spożywcze pochodzenia niezwierzęcego i produkty pochodzenia zwierzęcego, 10 – gotowe posiłki (potrawy) z produktów pochodzenia zwierzęcego, po 4 – mleko surowe albo mleko surowe i siara oraz produkty mleczne lub produkty na bazie siary łącznie oraz po 2 – pieczywo cukiernicze, ciasta i ciastka oraz wyroby cukiernicze. Obszarowo aż 62 podmioty to rolnicy z powiatu wołowskiego;
- 6 podmiotów prowadzących działalność marginalną, lokalną i ograniczoną (MLO obejmuje działalność na małą skalę w zakładach rodzinnych wytwarzających określonego rodzaju produkty, często o specyficznych cechach, na które istnieje zapotrzebowanie głównie na rynku lokalnym. Tego rodzaju producenci nie są zwykle zainteresowani wprowadzeniem swoich produktów na rynek poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej) – 5 w zakresie produktów mięsnych (rozbiór, przetwarzanie, produkcja), w tym 1 dodatkowo w zakresie produkcji gotowych posiłków z produktów pochodzenia zwierzęcego oraz 1 w zakresie produkcji produktów mlecznych;
- 206 podmiotów prowadzących sprzedaż bezpośrednią (do sprzedaży bezpośredniej dopuszcza się wyłącznie produkty wyprodukowane z własnych surowców przez podmiot prowadzący działalność w zakresie produkcji produktów pochodzenia zwierzęcego przeznaczonych do sprzedaży bezpośredniej), z czego znowu przeważająca większość, bo aż 181 (88%) w zakresie produktów pszczelich nieprzetworzonych. Pozostałe to jaja konsumpcyjne (16), produkty rybołówstwa (6 gospodarstw rybackich), zwierzyna łowna (5) oraz drób (1);
- 5 podmiotów prowadzących rolniczy handel detaliczny w zakresie produktów pochodzenia roślinnego – wskazane podmioty realizują RHD w zakresie żywności roślinnej, głównie produkcja soków, przetworów, owocowych, warzywnych, owocowo-warzywnych, octów, olejów, syropów i soków ziołowych, suszonych ziół oraz herbat i suszu na bazie konopi siewnej;
- pozostałe podmioty zarejestrowane to producenci pierwotni – uprawa i sprzedaż produktów pochodzenia roślinnego (zboża, kukurydza itp.) – ponad 350 rolników.

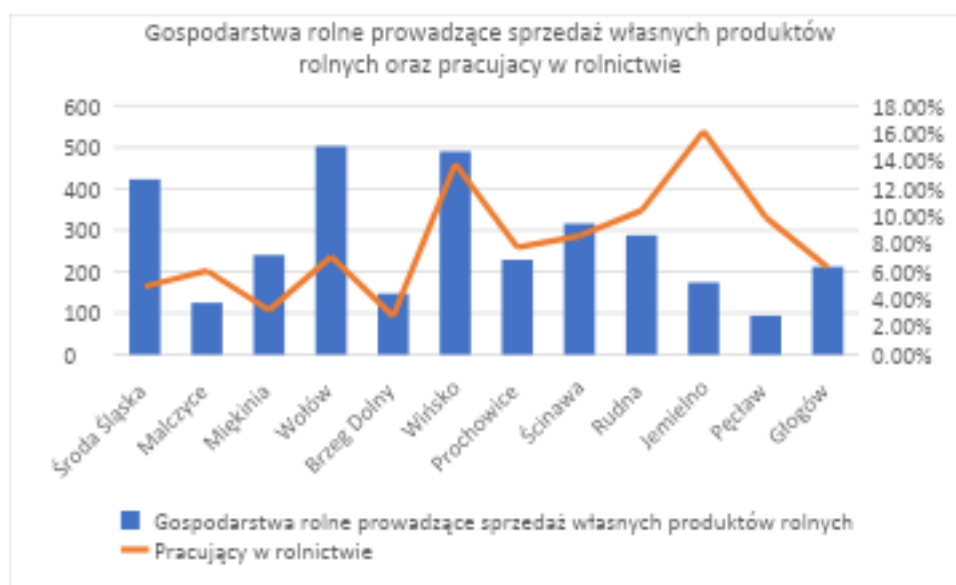
Jak widać z powyższych danych w zakresie sprzedaży bezpośredniej i RHD dominują pszczelarze – na obszarze LGD zidentyfikowano aż 235 takich podmiotów, z czego najwięcej w powiecie średzkim.

¹ <https://www.wetgiw.gov.pl/nadzor-weterynaryjny/wykaz-zakladow-rejestrowanych>, dostęp maj 2023

Oczywiście, porównując to z całkowitą liczbą gospodarstw, można stwierdzić, że nadal jest to niewielki odsetek – zgodnie z danymi ARiMR dot. beneficjentów pomocy PROW 2014-2020 w roku budżetowym 2021 wsparcie związane z rolnictwem otrzymało ponad 4600 podmiotów, w tym 2062 (a więc ponad 40%) w ramach systemu dla małych gospodarstw². Zgodnie z danymi Powszechnego Spisu Rolnego w 2020 było:

- ▣ **4453 gospodarstw z dochodem z działalności rolniczej;**
- ▣ **3241 gospodarstw rolnych prowadzących sprzedaż własnych produktów rolnych;**
- ▣ **7% mieszkańców to osoby pracujące w gospodarstwach rolnych.**

Oczywiście znaczenie rolnictwa dla poszczególnych gmin jest różne, jednak nie zawsze ilość gospodarstw przekłada się na udział osób pracujących w rolnictwie w ogóle ludności.

Gmina Pęcław charakteryzuje się największą średnią wielkością gospodarstw rolnych (31,1 ha), więc mimo najmniejszej ilości samych gospodarstw co dziesiąty mieszkaniec gminy jest związany z rolnictwem. Gminami o najbardziej rolniczym charakterze pozostają Wińsko i Jemielno. Jednocześnie warto podkreślić, że w gminach jak Środa Śląska czy Miękinia, a więc zdawałoby się najmniej rolniczych, występują sady, plantacje truskawek, borówki amerykańskiej itp., które są często nastawione na sprzedaż bezpośrednią. Również w tym obszarze funkcjonuje bardzo aktywnie grupa społecznościowa na Facebook-u – wirtualny rynek – Środa Śląska. Potwierdza to duże zainteresowanie lokalnym produktem dostępnym bezpośrednio od producenta i „na miejscu”. W tym kontekście jako potencjał do rozwoju warto zwrócić uwagę na stosunkowo duży udział upraw warzyw w gminie Rudna – zgodnie z danymi PSR 2020 co 10-te gospodarstwo zajmowało się tą gałęzią.

Wzrost zainteresowania produktem lokalnym i jego bezpośrednią sprzedażą, zarówno po stronie rolników, jak i konsumentów jest zauważalny. A nie ulega wątpliwości, że akurat branży rolnictwa związane z uprawą owoców i

² Dobrowolny charakter uczestnictwa w systemie dla małych gospodarstw oraz brak odwoływających się do wielkości (np. powierzchni gospodarstwa) ograniczeń przystępowania do tego systemu sprawiają, że potencjalnie uczestnikiem systemu dla małych gospodarstw może być dowolny beneficjent płatności bezpośrednich. Jednocześnie rolnik posiadający relatywnie małe gospodarstwo może nie skorzystać z możliwości przystąpienia do tego systemu, np. w związku z przekonaniem, że system standardowy zapewni temu rolnikowi w danym roku wyższy poziom wsparcia niż system dla małych gospodarstw. W praktyce uczestnictwem w systemie dla małych gospodarstw zainteresowane mogą być głównie gospodarstwa otrzymujące płatności bezpośrednie w kwocie nie większej niż równowartość 1 250 EUR. Wynika to z zasady, że kwota pomocy przyznana rolnikowi uczestniczącemu w systemie dla małych gospodarstw jest dokładnie równa kwocie, jaką rolnik ten otrzymałby w systemie standardowym, przy czym nie może być ona większa niż równowartość 1 250 EUR.

warzyw oraz pozyskiwaniem miodu są wysoce „predysponowane” do funkcjonowania w ramach „lokalnych marek produktowych”, w tym w oparciu nie tylko o sam surowiec, ale też jego przetwórstwo.

W ostatnich latach zauważalny jest wzrost zainteresowania tymi formami działalności. Mowa jest o swoistym „przeskoku pokoleniowym” – wraz z przekazywaniem gospodarstw młodszy osobom zmienia się ich zorientowanie. Coraz częściej młodzi rolnicy decydują się na rolnictwo wysokiej jakości połączone ze specjalizacją działalności, własnym przetwórstwem i ukierunkowaniem na sprzedaż bezpośrednią. Rolnictwem zaczynają się również zajmować osoby pochodzące z miast i migrujące na obszary wiejskie. Jest to obszar mogący generować innowacyjne elementy w kontekście lokalnym.

Wprawdzie brak szczegółowych danych dot. zainteresowań rolników z obszaru LGD, ale w tym zakresie można posłużyć się danymi pochodzącymi z badania „Polska wieś i rolnictwo 2022”³, gdzie na pytanie „W jakim zakresie potrzebowałby Pan(i) usług doradczych w tym i następnym roku?” **jako druga najczęściej wskazywana odpowiedź padła: *Wskazówki dotyczące prowadzenia sprzedaży bezpośredniej z gospodarstwa, przy czym aż 50% ankietowanych rolników wskazało skorzystanie z pomocy doradczej w tym zakresie jako działanie konieczne do przeprowadzenia w gospodarstwie rolnym w roku bieżącym i następnym (2022-2023).***

Warto w tym miejscu również podkreślić, że na piątym miejscu wśród wszystkich jedenastu cytowanych odpowiedzi znalazła się także: *prowadzenie gospodarstwa edukacyjnego lub gospodarstwa opiekuńczego, lub turystyki wiejskiej/agroturystyki.*

W tym samym badaniu na pytanie: *Przeczytałem Panu(i) kilka propozycji wsparcia rozwoju wsi i rolnictwa ze środków publicznych. Bardzo proszę o ocenę każdego z nich, na ile takie wsparcie jest obecnie potrzebne dla mieszkańców obszarów wiejskich* **aż 46,5% rolników określiło wsparcie na założenie lub rozwój małego przetwórstwa spożywczego na terenie swojego gospodarstwa domowego jako bardzo potrzebne** – odpowiedź ta znajduje się na 3 miejscu spośród 15 możliwych.

Zainteresowanie produktem lokalnym i upatrywanie w nim szans rozwoju było niejednokrotnie zgłaszane podczas wspólnej pracy nad opracowywaniem LSR. Zauważalna była jednak trudność w identyfikacji lokalnych producentów/produktów i miejsc/sposobów ich sprzedaży. Mimo podejmowanych działań, w tym przez samą LGD opisywanych wcześniej, jest to dalej obszar, który wymaga pracy i zainwestowania. Np. na stronie www.dolnoslaskibazarek.pl dostępne są ogłoszenia zaledwie 17 rolników i rolniczek, głównie z powiatów średzkiego i wołowskiego. Jest to więc niewątpliwie obszar wymagający uzupełniających się działań obejmujących nie tylko wsparcie produktu lokalnego poprzez rozwój współpracy w ramach krótkich łańcuchów żywnościowych, ale także sieciowanie i animowanie współpracy pomiędzy poszczególnymi podmiotami, zwiększenia rozpoznawalności i szeroko rozumianej edukacji konsumenckiej.

Wnioski z przeprowadzonych konsultacji, opisane w powyższej analizie pokrywają się także z rekomendacjami wynikającymi z przeprowadzonej ewaluacji wdrażania LSR 2014-2020, to jest:

w obszarze kapitału społecznego

-
- ☐ generalnie należy kontynuować obecny model wspierania kapitału społecznego.
 - ☐ warto zaplanować projekty do młodzieży, np. rozwój kompetencji związanych z przedsiębiorczością, także po to, by młodzi ludzie mieli pomysł na biznes ulokowany na obszarze, także w kontekście produktu lokalnego, żeby potrafili korzystać z jego potencjału i nie chcieli wyjeżdżać.
 - ☐ przede wszystkim warto wspierać grupy pasjonatów, którzy zajmują się lokalnie konkretnymi tematami (np. turystyka, przyroda, historia).
-

³ Badanie pn. *Polska wieś i rolnictwo* jest cyklicznym badaniem opinii publicznej realizowanym od 2003, które służy m.in. monitorowaniu i ocenie zmian społeczno-gospodarczych zachodzących na wsi, efektywności polityk publicznych kierowanych na wieś oraz oceny działań instytucji pracujących na rzecz rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. W badaniu uczestniczy reprezentatywna dla Polski grupa rolników oraz mieszkańców wsi, a od 2017 również mieszkańcy miast. Raporty z badań dostępne są na stronie <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/polska-wies-i-rolnictwo>

-
- ☐ należy przemyśleć, jakie działania organizacji wspierać, żeby efekt był trwalszy, np. dążyć do tego, żeby powstały koła przewodników lokalnych, sieć edukatorów ekologicznych, sieć lokalnych liderów.
 - ☐ należy podjąć działania związane z przeciwdziałaniem wypaleniu lokalnych liderów.
 - ☐ warto przemyśleć również potrzeby i kierunki wsparcia dla seniorów.
-

w obszarze przedsiębiorczości

- ☐ LGD zamierza dalej skupić się na wspieraniu przedsiębiorców działających w branżach zbieżnych z głównymi kierunkami rozwoju, tj. turystyką oraz produktem lokalnym.
 - ☐ ważna jest dalsza promocja i wzmocnienie pozycji produktów i usług lokalnych na obszarze, rozwój sieci dystrybucji (sklep stacjonarny i internetowy), powstaje Centrum Produktu i Usług Lokalnych w Ścinawie.
 - ☐ promowane będą również działania związane z krótkimi łańcuchami dostaw, które mogą być bardzo korzystne dla małych, lokalnych producentów lub rolników.
Dodatkowo realizowane wsparcie dla rolników, którzy chcą restrukturyzować swoje gospodarstwa (zmiana ich funkcji), np. w kierunku rozwoju produktu lokalnego.
 - ☐ ważne są dalsze działania na rzecz sieciowania producentów, również pod takim kątem, by działali bardziej na zasadzie współpracy niż konkurencji, polecali siebie nawzajem, informowali turystów o ofercie na obszarze, etc.
 - ☐ należy również podnosić kompetencje lokalnych producentów, wytwórców w zakresie promocji, wchodzenia i funkcjonowania na rynku.
-

w obszarze turystyki i dziedzictwa kulturowego

- ☐ ważna jest dalsza rozbudowa portalu Szlak Odry, stworzenie wirtualnej, multimedialnej mapy obszaru.
 - ☐ konieczny jest również dalszy rozwój infrastruktury, miejsc noclegowych, gastronomii, szlaków, etc.
Rozwój ten powinien być przemyślany i zintegrowany w konkretne oferty.
 - ☐ to czego wciąż brakuje to rozwój małej żeglugi, budowa marin, wykorzystanie potencjału turystycznego Odry.
 - ☐ patrząc na potencjał obszaru ważny jest dalszy rozwój „niszowej” turystyki (historyczna, przyrodnicza, geocaching itp.). W tym kontekście istotna jest dostępność do kościołów jako obiektów zabytkowych.
 - ☐ nadal jest duża potrzeba remontów zabytków, w tym obiektów sakralnych.
-

w obszarze grup defaworyzowanych /w niekorzystnej sytuacji

- ☐ jako grupy, które warto wspierać wskazywane były: młodzież, seniorzy oraz osoby z niepełnosprawnościami.
 - ☐ w przypadku seniorów wskazywano na problem starzejącego się społeczeństwa i wykluczenia osób starszych, szczególnie na terenach wiejskich.
 - ☐ problemy osób z niepełnosprawnościami są ukryte, ponieważ te osoby są często niewidoczne dla społeczności, ale one są obecne na obszarze, należy pomyśleć o przeciwdziałaniu ich wykluczeniu.
 - ☐ w niektórych biedniejszych gminach wykluczeniem społecznym i ubóstwem zagrożone są również osoby młode ze względu na bezrobocie.
-

Na bazie powyższego określono główne obszary tematyczne możliwe do objęcia strategią, powiązane z nimi problemy i potencjały, a także grupy docelowe szczególnie istotne z punktu widzenia LSR. Ich tabelaryczne zestawienie znajduje się poniżej. Do osób w niekorzystnej sytuacji zaliczono:

- rolników/domowników z małych gospodarstw rolnych – niskie dochody, słaba pozycja na rynku, ukryte bezrobocie, brak lub niewystarczające umiejętności/wiedza do rozwoju pozarolniczych działalności lub RHD – potrzeba wsparcia w tym zakresie (zarówno finansowa, jak i doradcza, animująco-sieciująca);

- kobiety – większa aktywność społeczna nie ma odzwierciedlenia w pełnieniu ról w życiu publicznym, trudności w pogodzeniu życia rodzinnego ze ścieżką zawodową i aktywnością społeczną, niższe zarobki, większe narażenie na wykluczenie społeczne, wyższy wskaźnik bezrobocia, zależność ekonomiczna, rezygnacja z aktywności przez większe zaangażowanie w opiekę nad dziećmi/osobami starszymi/niepełnosprawnymi czy prowadzenie gospodarstwa domowego;
- osoby z niepełnosprawnościami (oraz ich opiekunów) – wykluczenie z życia społecznego, mniejsza aktywność, utrudniony dostęp do usług i oferty kulturalnej/edukacyjnej, bariery architektoniczne, niższe dochody, wysokie koszty opieki/leczenia/rehabilitacji, za mało instytucji wspierających.

Najważniejsze obszary, na które może mieć wpływ LSR wraz z określeniem problemów, potencjału, potrzeb, grup docelowych		
gospodark a czasu wolnego, turystyka, rekreacja, produkt lokalny	Problemy	niewystarczająca infrastruktura turystyczna, wciąż zbyt mała ilość ścieżek rowerowych/szlaków turystycznych, brak odpowiedniego oznakowania i wyeksponowania walorów turystycznych, brak małej infrastruktury, infrastruktury wodniackiej, mała ilość szlaków tematycznych wykorzystujących lokalne zasoby, niewystarczająca baza noclegowa (szczególnie w zakresie agroturystyki) i gastronomiczna, niska dostępność produktów lokalnych
	Potencjał	bliskość Wrocławia; dostępność komunikacyjna, walory krajobrazowe, w tym przede wszystkim związane z Odrą, zwiększająca się rozpoznawalność Szlaku Odry, zainteresowanie rzeką i turystyką wodną, budowa sieci marin i przystani, silne środowisko pszczelarskie, potencjał gospodarstw oraz wzrost zainteresowania do rozwijania krótkich łańcuchów żywnościowych oraz pozarolniczych usług w zakresie agroturystyki, rozwijający się system „Kraina Łęgów Odrzańskich Poleca”
	Potrzeba	wsparcie firm w określonych branżach związanych z gospodarką czasu wolnego oraz produktu lokalnego, rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej, rozwój gospodarstw rolnych w kierunku usług turystycznych, współpraca w zakresie tworzenie wspólnej i spójnej koncepcji rozwoju turystyki, rozwój i zwiększania dostępności lokalnych produktów
	grupy docelowe	producenci lokalni obecni oraz przyszli, w tym rolnicy zainteresowani podjęciem sprzedaży w formułach bezpośrednich oraz przetwórstwem we własnych gospodarstwach, a także osoby/podmioty zainteresowane wytwarzaniem produktów opartych o lokalne produkty; przedsiębiorcy (obecni i przyszli) sektora gospodarki czasu wolnego (przede wszystkim usług noclegowych, restauracyjnych, związanych z wypoczynkiem, rekreacją, obsługą ruchu turystycznego); rolnicy zainteresowani podjęciem/rozwijaniem usług w zakresie gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych; koła gospodyń wiejskich – jako podmioty wspierające rozwój produktów lokalnych/opartych o lokalne zasoby/tradycje; mieszkańcy i turyści jako odbiorcy
jakość życia, aktywność i włączenie społeczne	Problemy	brak/niska funkcjonalność miejsc spotkań, przestrzeni publicznej sprzyjającej spotkaniom, integracji i aktywności, zmniejszające się zaangażowanie mieszkańców, niska integracja społeczności, niższa dostępność do oferty edukacyjnej, kulturalnej, usług społecznych w mniejszych miejscowościach, wykluczenie cyfrowe/niewystarczające umiejętności cyfrowe/wykorzystanie rozwiązań cyfrowych, niewystarczająca oferta dla seniorów i młodzieży, stosunkowo niska aktywność młodzieży
	Potencjał	lokalni liderzy, w tym sołtysi i sołtyski oraz działacze młodzieżowi (np. młodzieżowe rady), duże organizacje senioralne, koła gospodyń wiejskich, świetlice wiejskie, w tym nowopowstające, dostępność terenów publicznych/rekreacyjnych, dostępność Internetu umożliwiające wdrażanie rozwiązań cyfrowych, rosnąca liczba mieszkańców, w tym stosunkowa ilość dzieci i młodzieży, lokalne zasoby, wsparcie podmiotów publicznych
	Potrzeba	tworzenie przyjaznej przestrzeni publicznej, miejsc spotkań i aktywności, zwiększenie oferty edukacyjnej/kulturalnej w mniejszych miejscowościach, włączenie seniorów, zwiększenie zaangażowania i aktywności mieszkańców, zaangażowanie młodzieży, wsparcie liderów, w tym młodzieżowych, organizacji pozarządowych i grup nieformalnych (infrastrukturalne, organizacyjne, doradczo-szkoleniowe), rozwój umiejętności i potencjału mieszkańców, zwiększenie wykorzystania narzędzi cyfrowych na rzecz społeczności lokalnych, zwiększenie wykorzystania kultury i edukacji kulturalnej także w kontekście budowania lokalnej tożsamości i świadomości
	grupy docelowe	seniorzy, młodzież, koła gospodyń wiejskich, sołtysi, organizacje pozarządowe/grupy nieformalne, podmioty realizujące usługi publiczne, mieszkańcy, osoby w niekorzystnej sytuacji: kobiety, osoby z niepełnosprawnościami

Rozdział V Spójność, komplementarność i synergia

Wszystkie zaplanowane przedsięwzięcia wykazują synergię lub komplementarność w osiąganiu celów LSR. Komplementarność identyfikujemy w dwóch głównych formach: komplementarności obszarowej i funkcjonalnej. Jedna i druga występuje we wszystkich powiązanych ze sobą przedsięwzięciach, jednak ze względu na swoją specyfikę są bardziej widoczne w poszczególnych celach. I tak:

1) **komplementarność obszarowa** – terytorialne uzupełnianie się projektów. Ten rodzaj komplementarności jest najbardziej widoczny w ramach celu 1 i 2, gdzie uzupełniają się nawzajem nie tylko poszczególne przedsięwzięcia, ale także pojedyncze operacje składające na dane przedsięwzięcie, np. dotyczące budowy/rozwój infrastruktury turystycznej. Przedsięwzięcia:

1.1 Destynacja Łęgi ↔ 1.2 Szlakiem Odry ↔ 1.3 Odrzańskie zasoby

zostały tak zaprojektowane, aby były ze sobą spójnie i oddziaływały na różne aspekty atrakcyjności turystycznej, przyczyniając się jednocześnie do wykorzystania lokalnych zasobów. Rozwój komercyjnej oferty gospodarki czasu wolnego (w tym oferty noclegowej, gastronomicznej, rekreacyjnej itp. realizowanej również przez małe gospodarstwa rolne) będzie wspierany przez rozwój infrastruktury na potrzeby ruchu turystycznego ze szczególnym uwzględnieniem walorów krajobrazowych oraz specyfiki obszaru. Pomoc skierowana na rozwój/dostępność produktu lokalnego i krótkich łańcuchów żywnościowych w ramach celu 2 wzmocni specyficzną ofertę regionu w zgodzie z współczesnymi trendami rozwojowymi w zakresie turystyki zrównoważonej czy turystyki slow. Może też pozytywnie wpłynąć na ofertę i współpracę w ramach samych branż wspieranych w ramach przedsięwzięcia 1.1. Docelowo, łącząc się w jedną spójną sieć i ofertę, wspólnie promowaną i rozwijaną, zaowocują efektem synergii wdrażanych działań, tj. w zapewnieniu efektywnego wykorzystania endogennego potencjału na rzecz rozwoju obszaru. Dzięki partnerskiej współpracy oraz odpowiedniej animacji i sieciowaniu członków LGD, potencjalnych wnioskodawców/beneficjentów i realizowanych działań umożliwione zostanie lepsze wykorzystanie ukrytych lub niewłaściwie dotychczas wykorzystanych szeroko rozumianych zasobów i specyficznych potencjałów. Nastąpi wzmocnienie synergii pomiędzy zrównoważonym wykorzystaniem lokalnych zasobów a wzrostem gospodarczym i rozwojem przedsiębiorczości. Efektem będzie także poprawa estetyki, funkcjonalności i jakości przestrzeni publicznych, co będzie zresztą wspólnym mianownikiem między celem 1 i 3 strategii.

2) **komplementarność funkcyjna** (w obszarze problemowym – gdy działania/projekty mają na celu rozwiązanie tego samego problemu, np. niezintegrowana społeczność, przestrzeń publiczna o niezadowalającej funkcjonalności i dostępności itp.). Tego typu komplementarność będzie bardziej widoczna w ramach celu 3.

Zaplanowane w ramach przedsięwzięć działania realizowane przez różne podmioty w ramach osobnych operacji/działań będą nakładać się przestrzennie, wzmacniając efekt oddziaływania. Będą przyczyniać się także do rozwoju współpracy w rozwiązywaniu wspólnych problemów, wypracowywaniu dobrych praktyk, wzajemnemu uczeniu się i inspirowaniu, a co za tym idzie wzajemnym uzupełnianiu podejmowanych interwencji. Również tutaj przedsięwzięcia zostały tak zaplanowane, aby z jednej strony stanowiły bazę/podstawę do rozpoczęcia/realizacji kolejnych działań, a z drugiej, by wykorzystywały efekty tych już zrealizowanych. Inwestycja w szerokorozumianą infrastrukturę w ramach Przedsięwzięcia 3.3 Spotykamy się w Łęgach ma umożliwić lub ułatwić realizację operacji i zadań w ramach pozostałych przedsięwzięć służących inwestycji w samych mieszkańcach. Jednocześnie Przedsięwzięcie 3.2. Odrzańska kultura aktywności, gdzie zaplanowano m.in. edukację lokalnych liderów młodzieżowych, wsparcie organizacji pozarządowych oraz wypracowanie koncepcji SV (projekt w tym zakresie będzie realizowany w pierwszej kolejności) ma służyć lepszemu planowaniu i wdrażaniu podejmowanych działań zarówno w zakresie tzw. projektów twardych, jak i miękkich. Wspomniana równoczesna inwestycja zarówno w infrastrukturę, jak i inwestycja w kapitał ludzki – uzupełnianie się interwencji, prowadzące do osiągania wartości dodanej, również doprowadzi do efektu synergii, a więc większego oddziaływania powiązanych ze sobą projektów, niż prosta suma efektów poszczególnych przedsięwzięć.

Cele szczegółowe oraz wynikające z nich przedsięwzięcia ujęte w niniejszej Strategii odnoszą się do zidentyfikowanych problemów na obszarze LGD KŁO, ale są również spójne z dokumentami strategicznymi poziomu lokalnego oraz wyższego rzędu o randze subregionalnej, regionalnej i krajowej. Zapisy dokumentów wykorzystane zostały do prac nad diagnozą obszaru oraz na etapie planowania strategicznego. Ich zgodność i komplementarność z proponowanymi do realizacji celami i przedsięwzięciami w ramach LSR wpływa na skuteczność i efektywność realizacji dokumentu oraz powoduje efekt synergii.

W oczywisty sposób **LSR wpisuje się w założenia PS WPR**, wykazując zgodność z poniższymi celami:

- ✓ Poprawa dostępu do usług związanych z rolnictwem i leśnictwem, dywersyfikacja dochodów gospodarstw
- ✓ Poprawa dochodów młodych rolników
- ✓ Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich
- ✓ Stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzację i wykorzystanie potencjału endogenicznego
- ✓ Zaangażowanie młodych w życie lokalne, w tym w podejmowaniu decyzji, tworzenie sieci społeczności
- ✓ Rozwój wiedzy/umiejętności: cyfryzacja, oszczędność zasobów, przedsiębiorczość, środowisko, klimat

Zaplanowane działania wpisują się w określony dla interwencji zakres wsparcia oraz wymogi – ukierunkowane są na budowanie lokalnej tożsamości, aktywizację społeczną i wykorzystanie miejscowych zasobów, a także wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych; włączają seniorów, młodzież oraz grupy w niekorzystnej sytuacji, wspierają małe gospodarstwa rolne, a objęte wsparciem LSR kierunki rozwoju przedsiębiorczości uwzględniają sytuację lokalną (posiadane zasoby przyrodnicze i kulturowe oraz popyt na usługi określonego rodzaju – gospodarka wolnego czasu itp.). Wreszcie w LSR ujęte zostały wskaźniki rezultatu przypisane do interwencji:

- o R.37 Nowe miejsca pracy wspierane w ramach projektów WPR
- o R.42 Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego

a jej wdrożenie przyczyni się do osiągnięcia wskaźnika R.38 Odsetek ludności wiejskiej objętej strategiami rozwoju lokalnego.

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2030 roku została uchwalona we wrześniu 2018 roku. Jej treść uwzględnia ustalenia dokumentów wyższego rzędu, w szczególności zapisy projektów dokumentów wspólnotowych dotyczących polityki spójności po 2020 roku, strategii krajowych, takich jak: Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) czy Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030.

Nakreślona wizja regionu to: **Dolny Śląsk 2030 regionem równomiernego rozwoju, regionem przyjaznym, nowoczesnym i konkurencyjnym**. Jej osiągnięciu służyć będzie realizacja celu nadrzędnego, którym jest **harmonijny rozwój regionu i wysoka jakość życia dolnośląskiej społeczności** oraz przyporządkowanych mu pięciu celów strategicznych:

1. efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu;
2. poprawa jakości i dostępności usług publicznych;
3. wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego;
4. odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego;
5. wzmocnienie przestrzennej spójności regionu.

Misję Dolnego Śląska ukierunkowaną na 2030 rok określono jako: OTWARCI NA SIEBIE - OTWARCI NA ŚWIAT. Ta otwartość postrzegana jest poprzez: wyrównywanie szans rozwojowych, wzrost aktywności mieszkańców regionu, wieloaspektową (społeczna, gospodarcza, przestrzenna) integrację, partycypacyjne zarządzanie regionem. Podejście to jest wyraźnie zgodne z założeniami podejścia LEADER opartego na oddolności, zrównoważonym rozwoju, partnerstwie, a także z założeniami niniejszej strategii, która dąży do rozwoju poprzez aktywizację społeczno-gospodarczą opartą o lokalne zasoby. Szczegółową zgodność celów i przedsięwzięć przedstawiono w poniższym zestawieniu.

SRWD do 2030 roku
1. Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu. 1.1. Wspieranie endogenicznych potencjałów gospodarczych subregionów: 1.1.4 Rozwój lokalnych rynków żywności i wzrost konkurencyjności sektora rolno – spożywczego m.in. w oparciu o żywność wysokiej jakości. 1.1.5 Promowanie regionu jako atrakcyjnego miejsca dla turystyki, wypoczynku i poprawy stanu zdrowia. 1.2. Wzmocnienie krajowej i europejskiej konkurencyjności regionu i jego marki 1.2.1 Promocja gospodarcza i turystyczna regionu. 1.2.4 Wzmocnienie marki produktów regionalnych. 1.3. Wzmacnianie innowacyjności, w tym eko-innowacyjności regionu: 1.3.1 Rozwój specjalizacji regionalnych i subregionalnych, w tym inteligentnych specjalizacji. 1.4. Wspieranie rozwoju i rewitalizacja zdegradowanych obszarów wiejskich i miejskich
2. Poprawa jakości i dostępności usług publicznych. 2.2. Rozwój i modernizacja regionalnej infrastruktury publicznej z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami i starszych 2.2.1 Wspieranie inwestycji w infrastrukturę sportowo-rekreacyjną. 2.2.3 Rozwój i dostosowanie infrastruktury publicznej do uwarunkowań społeczno-demograficznych, w szczególności do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, słabszych i starszych 2.3. Rozwój i doskonalenie usług publicznych 2.3.4 Podejmowanie działań na rzecz upowszechniania i poprawy dostępności do kultury
3. Wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego. 3.1. Kształtowanie postaw obywatelskich. 3.1.2 Popularyzacja wiedzy o regionie i wzmocnienie tożsamości jego mieszkańców 3.1.5 Podejmowanie działań na rzecz aktywności społeczności lokalnych i rozwoju lokalnego, ze szczególnym uwzględnieniem środowisk zmarginalizowanych. 3.1.6 Wsparcie i promocja partnerstwa społecznego, w tym ekonomii społecznej oraz zwiększenie ich roli w realizacji usług społecznych 3.2. Wzrost społecznej integracji. 3.2.1 Rozwój infrastruktury służącej integracji społecznej i zawodowej. 3.2.2 Wsparcie działań na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. 3.2.3 Podejmowanie działań na rzecz zwiększenia udziału i roli kobiet na rynku pracy oraz w życiu publicznym 3.3. Doskonalenie regionalnego i lokalnych rynków pracy. 3.3.2 Wspieranie i pobudzanie aktywności zawodowej mieszkańców regionu. 3.4. Poprawa efektywności kształcenia. 3.4.4 Wspieranie działań na rzecz rozwoju umiejętności i postaw kreatywnych i przedsiębiorczych ze szczególnym uwzględnieniem uczniów uzdolnionych. 3.5. Doskonalenie regionalnej polityki wspierania seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami. 3.5.1 Wspieranie systemu aktywizacji osób starszych. 3.6. Kształtowanie postaw prozdrowotnych, prospołecznych i proekologicznych. 3.6.3 Wspieranie działań na rzecz kształtowania postaw prozdrowotnych. 3.6.4 Wspieranie działań na rzecz kształtowania postaw proekologicznych
4. Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego. 4.1. Poprawa stanu środowiska. 4.1.2 Wspieranie edukacji ekologicznej w oparciu o zasoby lokalne (infrastrukturalne, przyrodnicze i kulturowe) 4.2. Racjonalne wykorzystanie walorów i zasobów środowiska. 4.2.4 Wzmocnienie potencjału uzdrowiskowego i turystycznego, w tym rozwój nowych gałęzi turystyki 4.4. Wspieranie produkcji energii ze źródeł odnawialnych oraz wspieranie bezpieczeństwa energetycznego. 4.4.3 Podejmowanie działań na rzecz oszczędności zużycia energii oraz poprawy efektywności jej wykorzystania 4. 5 Ochrona obiektów i terenów dziedzictwa kulturowego

LSR dla obszaru LGD Kraina Łęgów Odrzańskich
CEL 1. Rozwój zrównoważonej oferty turystycznej w oparciu o lokalne zasoby P.1.1 DESTYNACJA ŁĘGI P.1.2 SZLAKIEM ODRY CEL 2. Zwiększenie dostępności produktów lokalnych P.2.1 ŁĘGOWA PĘTLA DOSTAW
CEL 1. Rozwój zrównoważonej oferty turystycznej w oparciu o lokalne zasoby P.1.2 SZLAKIEM ODRY CEL 3. Wzmocnienie roli kultury jako katalizatora zmian i włączenie P. 3.1 ŁĘGI WŁĄCZAJĄ KULTURĘ. KULTURA WŁĄCZA ŁĘGI P. 3.2 ODRZAŃSKA KULTURA AKTYWNOŚCI P. 3.3 SPOTYKAMY SIĘ W ŁĘGACH
CEL 3. Wzmocnienie roli kultury jako katalizatora zmian i włączenie P. 3.1 ŁĘGI WŁĄCZAJĄ KULTURĘ. KULTURA WŁĄCZA ŁĘGI P. 3.2 ODRZAŃSKA KULTURA AKTYWNOŚCI P. 3.3 SPOTYKAMY SIĘ W ŁĘGACH
CEL 1. Rozwój zrównoważonej oferty turystycznej w oparciu o lokalne zasoby P.1.1 DESTYNACJA ŁĘGI P.1.2 SZLAKIEM ODRY P.1.3 ODRZAŃSKIE ZASOBY CEL 3. Wzmocnienie roli kultury jako katalizatora zmian i włączenie P. 3.1 ŁĘGI WŁĄCZAJĄ KULTURĘ. KULTURA WŁĄCZA ŁĘGI

4.5.1. Wsparcie przedsięwzięć służących rozwojowi kultury i dziedzictwa kulturowego w regionie,
4.5.2 Wsparcie i udostępnianie zintegrowanych działań służących ochronie dziedzictwa kulturowego i jego promocji

W najbliższym okresie najważniejszym instrumentem realizacji Strategii będzie program regionalny **Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027**. W tej perspektywie szczególnie ważnych jest kilka dziedzin, takich jak ochrona środowiska, rozwój przedsiębiorczości, wzmacnianie tzw. „Europy społecznej” i zbliżenie do obywateli. Dofinansowane przedsięwzięcia i inwestycje muszą się wpisać w jeden z pięciu celów wspólnej polityki:

- ✓ Bardziej inteligentna Europa
- ✓ Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa
- ✓ Lepiej połączona Europa
- ✓ Europa o silniejszym wymiarze społecznym
- ✓ Europa bliżej obywateli

Program regionalny finansowany jest z trzech funduszy: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego+ (EFS+) oraz Funduszu Sprawiedliwej Transformacji (FST.) Poniżej zestawiono zgodność i komplementarność osi priorytetowych i celów FEDŚ z założeniami LSR.

FEDŚ 2021-2027	LSR dla obszaru LGD Kraina Łęgów Odrzańskich
Priorytet: 1. Fundusze Europejskie na rzecz przedsiębiorczego Dolnego Śląska <i>Cel szczegółowy: RSO1.2. Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych</i> <i>Cel szczegółowy: RSO1.3. Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne</i>	CEL 1. Rozwój zrównoważonej oferty turystycznej w oparciu o lokalne zasoby P.1.1 DESTYNACJA ŁĘGI CEL 2. Zwiększenie dostępności produktów lokalnych P.2.1 ŁĘGOWA PĘTLA DOSTAW
Priorytet: 5. Fundusze Europejskie na rzecz zrównoważonego rozwoju społecznego na Dolnym Śląsku <i>Cel szczegółowy: RSO4.6. Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych</i>	CEL 1. Rozwój zrównoważonej oferty turystycznej w oparciu o lokalne zasoby P.1.1 DESTYNACJA ŁĘGI P.1.2 SZLAKIEM ODRY P.1.3 ODRZAŃSKIE ZASOBY CEL 3. Wzmocnienie roli kultury jako katalizatora zmian i włączenia P. 3.1 ŁĘGI WŁĄCZAJĄ KULTURĘ. KULTURA WŁĄCZA ŁĘGI P. 3.2 ODRZAŃSKA KULTURA AKTYWNOŚCI P. 3.3 SPOTYKAMY SIĘ W ŁĘGACH
Priorytet: 5. Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska <i>Cel szczegółowy: RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich</i>	CEL 1. Rozwój zrównoważonej oferty turystycznej w oparciu o lokalne zasoby P.1.1 DESTYNACJA ŁĘGI P.1.2 SZLAKIEM ODRY P.1.3 ODRZAŃSKIE ZASOBY CEL 3. Wzmocnienie roli kultury jako katalizatora zmian i włączenia P. 3.1 ŁĘGI WŁĄCZAJĄ KULTURĘ. KULTURA WŁĄCZA ŁĘGI P. 3.2 ODRZAŃSKA KULTURA AKTYWNOŚCI P. 3.3 SPOTYKAMY SIĘ W ŁĘGACH
Priorytet: 7. Fundusze Europejskie na rzecz rynku pracy i włączenia społecznego na Dolnym Śląsku <i>Cel szczegółowy: ESO4.1. Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy – w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży – dla osób długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej</i> <i>Cel szczegółowy: ESO4.4. Wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego</i>	CEL 1. Rozwój zrównoważonej oferty turystycznej w oparciu o lokalne zasoby P.1.1 DESTYNACJA ŁĘGI CEL 3. Wzmocnienie roli kultury jako katalizatora zmian i włączenia P. 3.1 ŁĘGI WŁĄCZAJĄ KULTURĘ. KULTURA WŁĄCZA ŁĘGI P. 3.2 ODRZAŃSKA KULTURA AKTYWNOŚCI P. 3.3 SPOTYKAMY SIĘ W ŁĘGACH

FEDŚ 2021-2027	LSR dla obszaru LGD Kraina Łęgów Odrzańskich
starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia Cel szczegółowy: ESO4.8. Wsparcie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji Cel szczegółowy: ESO4.12. Promowanie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	
Priorytet: 8. Fundusze Europejskie dla edukacji na Dolnym Śląsku Cel szczegółowy: ESO4.6. Wsparcie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami Cel szczegółowy: ESO4.7. Wsparcie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej	CEL 3. Wzmocnienie roli kultury jako katalizatora zmian i włączenia P. 3.1 ŁĘGI WŁĄCZAJĄ KULTURĘ. KULTURA WŁĄCZA ŁĘGI P. 3.2 ODRZAŃSKA KULTURA AKTYWNOŚCI P. 3.3 SPOTYKAMY SIĘ W ŁĘGACH

Zakres wsparcia w ramach FEDS jest komplementarny ze wsparciem zaplanowanym w LSR. Komplementarność odnosi się do działań współfinansowanych z EFRR oraz EFS+. Szczególnie istotna wydaje się być komplementarność z Priorytetem: 5. Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska i powiązaniem celem szczegółowym, również ze względu na formę wdrażania tego priorytetu. Całość CP5 będzie realizowana poprzez Strategie Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych i Innego Instrumentu Terytorialnego (obszar LGD zostanie w całości objęty ZIT WROF, ZIT LGOM oraz IIT Subregionu Wrocławskiego). Wyboru operacji do dofinansowania dokona ZIT/ ITT na poziomie tworzenia strategii, w której zostanie umieszczony wykaz operacji, realizujących strategię, wskazanych do dofinansowania w ramach FEDŚ. Strategie obejmą komplementarne do LSR wsparcie w zakresie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich.

W ramach przede wszystkim tego celu szczegółowego, ale także pozostałych wymienionych w powyższym zestawieniu identyfikuje się komplementarność i synergię w ramach następujących głównych obszarów:

- ❖ inwestycje w tworzenie nowych przedsiębiorstw i wsparcie dotacyjne rozwoju firm z sektora MŚP,
- ❖ wzmocnienie sektora i infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej, wsparcie rozwoju zrównoważonej turystyki,
- ❖ wsparcie dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem, włączenie i aktywizacja społeczna, w tym poprzez inicjatywy lokalne;
- ❖ wspieranie uczenia się przez całe życie, podnoszenie umiejętności w zakresie m.in. kompetencji cyfrowych i przedsiębiorczości,
- ❖ podniesienie jakości i dostępności usług publicznych i społecznych,
- ❖ rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich
- ❖ wsparcie organizacji społeczeństwa obywatelskiego i partnerów społecznych, wsparcie dialogu międzysektorowego i budowa potencjału partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego.

Tym samym oba cele i niemal wszystkie przedsięwzięcia LSR mogą być współfinansowane w ramach FEDŚ 2021-2027 zgodnie z poniższym zestawieniem:

	EFRR	EFS +
P.1.1 DESTYNACJA ŁĘGI	√	X
P.1.2.SZLAKIEM ODRY	√	X

P.1.3 ODRZAŃSKIE ZASOBY	√	√
P.2.1. ŁĘGOWA PĘTLA DOSTAW	√	X
P. 3.1 ŁĘGI WŁĄCZAJĄ KULTURĘ. KUTURA WŁĄCZA ŁĘGI	x	√
P. 3.2 ODRZAŃSKA KULTURA AKTYWNOŚCI	x	√
P 3.3 SPOTYKAMY SIĘ W ŁĘGACH	√	√

Wartość dodana podejścia LEADER w realizacji LSR

Wartość dodana podejścia LEADER wiąże się przede wszystkim z bezpośrednim angażowaniem lokalnych przedstawicieli w opracowywanie i realizację strategii oraz podejmowaniem kluczowych decyzji, w tym dotyczących wyboru projektów do realizacji. Poprzez partycypacyjny i oddolny proces planowania zyskuje się bardziej rzetelny i bliski rzeczywistym oczekiwaniom mieszkańców obraz istniejącej i żądanej sytuacji społecznej. Podejście to daje także większe możliwości znalezienia konsensusu, a poprzez intensywny dialog i wymianę wiedzy oraz łączenie różnych zasobów, umiejętności i doświadczeń wpływa na inicjowanie nowych i innowacyjnych rozwiązań. Korzyści planowane do osiągnięcia poprzez realizację LSR, jakie daje podejście LEADER to:

- ✓ skoncentrowanie na konkretnej sytuacji społeczno-gospodarczej na danym obszarze, co pozwala zaplanować bardziej adekwatne i dopasowane do potrzeb działania,
- ✓ umożliwienie społeczności lokalnej oraz miejscowym interesariuszom wspierania ścieżki rozwoju obszaru, która jest zgodna z ich potrzebami, oczekiwaniami i planami,
- ✓ mobilizacja społeczna i wzmocnienie lokalnego zaangażowania w realizację zaplanowanych wspólnie działań, co zwiększa trwałość uzyskanych rezultatów,
- ✓ łączenie i odkrywanie różnorodnych zasobów obszarów dziedzin gospodarki i Życia społecznego poprzez sieciowanie i rozwijanie międzysektorowej współpracy,
- ✓ możliwość realizacji projektów wykraczających poza obszar jednostek administracyjnych gmin (większa efektywność i zasięg oddziaływania),
- ✓ możliwość integrowania działań i przedsięwzięć,
- ✓ budowanie aktywnej społeczności, otwartej na dzielenie się wiedzą, doświadczeniami, pomysłami oraz informacjami,
- ✓ rozwijanie wzajemnego wsparcia i wspólnego potencjału,
- ✓ generowanie nowych, nieszablonowych rozwiązań „starych problemów”, zwiększenie innowacyjności
- ✓ zwiększenie zdolności i wiedzy w zakresie lokalnego zarządzania.

Wymienione powyżej ostatnie korzyści wyraźnie potwierdzają także pozytywny wpływ LEADER/RLKS na rozwój społeczny, w tym wzrost potencjału członków lokalnych społeczności, zarówno na poziomie zorganizowanych/sformalizowanych podmiotów jak organizacje pozarządowe, jak i na poziomie osobistym mieszkańców zaangażowanych w realizację LSR.

W ramach zaplanowanych w LSR celach jednym z głównych założeń była integracja różnych sektorów, partnerów, branż, zasobów na rzecz ich kompleksowej realizacji oraz zapewnieniu komplementarności realizowanych przedsięwzięć.

Przedsięwzięcia będą realizowane poprzez niemal wszystkie możliwe zakresy wsparcia wynikające z PS WPR, co zapewni zintegrowanie i kompleksową realizację działań i odpowiada na zgłaszane w czasie konsultacji zróżnicowane potrzeby i pomysły:

1. rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez:
 - a. podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne,
 - b. rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej;
2. rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie tworzenia lub rozwijania:
 - a. gospodarstw agroturystycznych,
 - b. zagród edukacyjnych,

3. rozwój współpracy poprzez tworzenie lub rozwijanie krótkich łańcuchów żywnościowych;
4. poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych oraz operacji w zakresach wymienionych punktach 1-3;
5. przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi;
6. poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej;
7. kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji lub przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych;
8. włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji;
9. ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi.

Wybrane do realizacji w ramach LSR zostały te cele i przedsięwzięcia, które są:

- ✓ **bezpośrednio możliwe do realizacji w ramach Interwencji I 13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027,**
- ✓ **mają przy tym szanse na realizację w ramach innych programów i z innych funduszy ze szczególnym naciskiem na FEDŚ 2021-2027.**

Głównym źródłem finansowania jest Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) w ramach PS WPR. Najważniejszym uzasadnieniem takiego wyboru jest gwarancja całościowej realizacji LSR w oparciu o podejście LEADER/RLKS.

Dodatkowe potencjalne źródła finansowania, ze względu na dostępność oraz zbieżność programową i komplementarność stanowią Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR)

Europejski Fundusz Społeczny + (EFS +) w ramach przede wszystkim programu regionalnego FEDŚ 2021-2027.

W wyniku przeprowadzonych konsultacji społecznych zgodnie ustalono, że w ramach LSR będą realizowane:

- operacje indywidualne (konkursowe), w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD i wybieranych przez organ decyzyjny, a następnie przedkładanych do weryfikacji SW
- projekty grantowe - LGD jest beneficjentem i udziela innym podmiotom, grantów będących środkami przeznaczonymi na realizację zadań służących osiągnięciu jednego celu
- operacje własne, służące dobru ogółu, realizowane samodzielnie przez LGD.

Uzasadnieniem dla zróżnicowanych metod wdrażania jest przeprowadzona analiza potencjału ewentualnych wnioskodawców, tak, aby umożliwić możliwie szeroki udział w realizacji wdrażanych operacji i zadań. Różnorodne metody realizacji LSR sprzyjać będą większemu zaangażowaniu mieszkańców.

Zakres wsparcia został dobrany na podstawie potrzeb oraz określonych kierunków rozwoju – zakresy uzupełniają się nawzajem podobnie jak podejmowane działania, by osiągać efekt synergii. Przyjęty sposób wdrażania LSR przewiduje wykorzystanie wszystkich możliwych metod wdrażania, by efektywnie wykorzystać dostępne środki oraz zaoferować formy wsparcia dla wszystkich potencjalnych beneficjentów, także dla podmiotów słabszych (stąd projekty grantowe). Projekty grantowe pozwalają także uzyskać ten sam efekt w zwielokrotniony sposób lub rozwiązać ten sam problem w różnych miejscach. W zależności od potrzeb przyjęto także zasadę realizacji równoczesnej (ogłaszanie naborów w ramach jednego przedsięwzięcia w tym samym czasie), by wzmocnić efekt lub realizację „kaskadową”, to znaczy np. na początku przeprowadzenie projektu grantowego w zakresie koncepcji Smart Village lub operację własną dot. edukacji młodzieżowych liderów, by wykorzystać potencjał wynikający z realizacji tych operacji do wdrażania kolejnych działań. Pozwoli to na bardziej przemyślane i lepiej przygotowane, a także zorientowane na rzeczywiste, bieżące problemy i potrzeby projekty.

Rozdział VI Cele i wskaźniki

Na podstawie wniosków płynących z przeprowadzonej diagnozy obszaru, a także procesu konsultacji obejmującego m.in. badania ankietowe, spotkania konsultacyjne/warsztaty tematyczne w gminach, wywiady, spotkania zespołu roboczego i konsultacje prowadzonych za pośrednictwem strony internetowej oraz kontaktów bezpośrednich (w nieformalny sposób) przygotowana została analiza potrzeb i potencjału obszaru. Na podstawie diagnozowanych potrzeb wybrano główne obszary tematyczne, na które może mieć wpływ LSR realizowana w ramach PS WPR i określono trzy główne cele i wynikające z nich, nawzajem się uzupełniające przedsięwzięcia:

TURYSTYKA	PRODUKT	KULTURA
CEL 1. ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONEJ OFERTY TURYSTYCZNEJ W OPARCIU O LOKALNE ZASOBY	CEL 2. ZWIĘKSZENIE DOSTĘPNOŚCI PRODUKTÓW LOKALNYCH	CEL 3. WZMOCNIENIE ROLI KULTURY JAKO KATALIZATORA ZMIAN I WŁĄCZENIA
P.1.1 DESTYNACJA ŁĘGI	P.2.1 ŁĘGOWA PĘTLA DOSTAW	P. 3.1 ŁĘGI WŁĄCZAJĄ KULTURĘ. KULTURA WŁĄCZA ŁĘGI
P.1.2 SZLAKIEM ODRY	P.2.2 ŁĘGOWE DOBRE PRAKTYKI	P. 3.2 ODRZAŃSKA KULTURA AKTYWNOŚCI
P.1.3 ODRZAŃSKIE ZASOBY		P 3.3 SPOTYKAMY SIĘ W ŁĘGACH

Specyficzne lokalne zasoby (potencjał), które można zaangażować w procesie realizacji powyższych celów zostały szczegółowo wskazane w rozdziale IV.

CEL 1. ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONEJ OFERTY TURYSTYCZNEJ W OPARCIU O LOKALNE ZASOBY

Cel koncentruje się na wykorzystaniu i wzmocnieniu lokalnego potencjału w kierunku rozwoju szeroko rozumianej gospodarki czasu wolnego. Integruje przede wszystkim obszar gospodarczy, w tym rolnictwo oraz infrastrukturę wokół zdiagnozowanych potrzeb i potencjałów z uwzględnieniem trendów rozwojowych. Cel obejmuje połączenie interwencji w wybranych branżach związanych z gospodarką czasu wolnego nawiązujących do specyfiki obszaru oraz rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej skupionej przede wszystkim wokół walorów Szlaku Odry. Takie uzupełniające się podejście ma szansę na osiągnięcie lepszych rezultatów i uzyskanie efektu synergii. Cel jest kontynuacją wcześniej wyznaczonego kierunku rozwoju oraz uzupełnieniem już podejmowanych działań wzdłuż Odry, np. w zakresie budowy marin i przystani.

Przedsięwzięcie	Wspierane zamierzenia
1.1 DESTYNACJA ŁĘGI <i>Planowany zakres z PS WPR:</i> <i>*rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez:</i> <i>a. podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne</i> <i>b. rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej</i>	📌 rozwój przedsiębiorczości w zidentyfikowanych branżach: usługi noclegowe, gastronomiczne/restauracyjne, turystyczne/rekreacyjne/gospodarka czasu wolnego, produkcja łodzi, jachtów i domów pływających, sprzętu wodnego, wyposażenia marin, sezonowanie jednostek pływających, ich naprawa i konserwacja. 📌 rozwój pozarolniczych usług gospodarstw rolnych w zakresie agroturystyki i zagród edukacyjnych ▶ przedsięwzięcie realizowane poprzez • operacje konkursowe ○ premie na podjęcie działalności gospodarczej oraz

<i>* rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie:</i> <i>a. gospodarstw agroturystycznych</i> <i>b. zagród edukacyjnych</i>	○ dotacje na rozwój już istniejącego przedsiębiorstwa ● operacje konkursowe w zakresie tworzenie/rozwoju gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych ● animację (w ramach budżetu na funkcjonowanie LGD): sieciowanie, kojarzenie partnerów, budowa marki lokalnej
P.1.2 SZLAKIEM ODRY <i>zakres z PS WPR:</i> <i>* poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej</i> <i>* poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności</i>	☐ rozwój infrastruktury turystycznej/rekreacyjnej poprzez inwestycje w infrastrukturę towarzyszącą jak punkty postojowe, miejsca odpoczynku, wiaty, toalety, kładki, punkty/wieża widokowe, oznakowanie, wypożyczalnie rowerów/sprzętu turystycznego (wraz z ich sieciowaniem), wyposażenie szlaków/ścieżek turystycznych w infrastrukturę sanitarną, informacyjną i wypoczynkowo – rekreacyjną, infrastruktura zlokalizowana nad rzekami i wokół zbiorników wodnych (plaże, pomosty, mola itp.) Możliwe do realizacji projekty zlokalizowane na Szlaku Odry lub wzdłuż szlaków oznaczonych jako Pętle Odrzańskie lub w pobliżu stacji kolejowych. Preferowane projekty z elementami zapewniającymi dostępność dla osób z niepełnosprawnościami, osób z różnymi potrzebami, seniorów, np. dostępne architektonicznie, bez barier fizycznych, odpowiednio oznakowane, w ramach wypożyczalni rowery elektryczne, handbike, cargo. W ramach przedsięwzięcia wspierane będzie także wdrażanie rozwiązań cyfrowych służących korzystaniu z infrastruktury turystycznej. ▶ przedsięwzięcie realizowane poprzez: ● operacje konkursowe, w tym operacje realizowane w partnerstwie ● animację (w ramach budżetu na funkcjonowanie LGD): sieciowanie, kojarzenie partnerów, budowa marki lokalnej, upowszechnianie dobrych praktyk, wymiana wiedzy i doświadczenia szczególnie w zakresie tworzenia infrastruktury włączającej, dostępnej.
P.1.3 ODRZAŃSKIE ZASOBY <i>zakres z PS WPR:</i> <i>* poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej</i> <i>* poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności</i> <i>* kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji lub przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych;</i>	Działania służące ochronie i upowszechnieniu/udostępnieniu zasobów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Preferowany zakres: ☐ adaptacja obiektów na cele turystyczne (w tym tworzenie ekspozycji, wystaw itp. w tym z wykorzystaniem rozwiązań cyfrowych i interaktywnych) ☐ działania edukacyjne/upowszechniające wiedzę na temat lokalnego dziedzictwa, w tym służące oznakowaniu tegoż dziedzictwa, udostępnianiu informacji ☐ opracowanie/tworzenie szlaków tematycznych, ścieżek edukacyjnych, przyrodniczych, questów, gier terenowych itp. służących ochronie i popularyzacji dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego ☐ działania z zakresu czynnej ochrony przyrody ☐ tworzenie nowych miejsc prezentacji, ekspozycji lokalnego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Preferowane będą projekty obejmujące wykorzystanie/adaptacje obiektów zabytkowych i historycznych oraz projekty dotyczące istniejących lub tworzonej szlaków tematycznych związanych ze znanymi postaciami historycznymi, wydarzeniami czy innymi elementami dziedzictwa.

*ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi.	W przypadku projektów tzw. miękkich warunkiem otrzymania wsparcia jest uzyskanie trwałego efektu/rezultatu operacji, np. publikacja, wystawa, prezentacja, blog itp. ▶ przedsięwzięcie realizowane poprzez: • operacje konkursowe • operację własną • animacja (w ramach budżetu na funkcjonowanie LGD): upowszechnianie dobrych praktyk, wymiana wiedzy i doświadczenia, sieciowanie, kojarzenie partnerów
---	---

CEL 2. ZWIĘKSZENIE DOSTĘPNOŚCI PRODUKTÓW LOKALNYCH

Cel nastawiony na wsparcie rozwoju i dostępności produktów lokalnych poprzez rozwój współpracy w ramach krótkich łańcuchów żywnościowych oraz kształtowanie wiedzy i świadomości w zakresie odpowiedzialnej i zielonej gospodarki rolno-spożywczej oraz odpowiedzialnej konsumpcji. Cel kontynuuje wcześniej wyznaczone kierunki rozwoju, koncentrując się na produkcie spożywczym/rolnym i wsparciu małych gospodarstw rolnych.

Przedsięwzięcie	Wspierane zamierzenia
P.2.1 ŁĘGOWA PĘTLA DOSTAW Planowany zakres z PS WPR: <i>* rozwój współpracy poprzez tworzenie lub rozwijanie krótkich łańcuchów żywnościowych</i> <i>* rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez:</i> a. podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne b. rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej	☐ tworzenie lub rozwój krótkich łańcuchów żywnościowych, ☐ rozwijanie przedsiębiorczości w zidentyfikowanych branżach: przetwórstwo spożywcze, produkcja kosmetyków na bazie lokalnych zasobów; przetwarzanie ziół i roślin na potrzeby spożywcze oraz innych produktów lokalnych; handel produktami spożywczymi, rzemieślniczymi, rękodzielniczymi i innymi lokalnymi, w różnych formach m.in.: sklepów stacjonarnych, internetowych, urządzeń vendingowych i innych; dostawy produktów lokalnych i catering; mała gastronomia (np. w formie food trucka) oparta o lokalne produkty; produkcja rękodzieła, rzemiosła, wyrobów artystycznych opartych o lokalne zasoby ▶ przedsięwzięcie realizowane poprzez: • operacje konkursowe • animacja (w ramach budżetu na funkcjonowanie LGD): upowszechnianie dobrych praktyk, wymiana wiedzy i doświadczenia, sieciowanie, kojarzenie partnerów
P.2.2 ŁĘGOWE DOBRE PRAKTYKI Planowany zakres z PS WPR: <i>* kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji lub przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych;</i>	☐ działania edukacyjne, upowszechniające, kształtujące świadomość obywatelską o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki ▶ przedsięwzięcie realizowane poprzez: • projekt grantowy • operację własną • animacja (w ramach budżetu na funkcjonowanie LGD): upowszechnianie dobrych praktyk, wymiana wiedzy i doświadczenia, sieciowanie, kojarzenie partnerów

CEL 3. WZMOCNIENIE ROLI KULTURY JAKO KATALIZATORA ZMIAN I WŁĄCZENIA

Cel odpowiada na zdiagnozowane problemy i potrzeby w zakresie jakości życia, budowania więzi lokalnej społeczności oraz rozwoju jej potencjału, w tym poprzez wsparcie organizacji pozarządowych, liderów i grup nieformalnych. Obejmuje inwestycje zarówno w infrastrukturę, jak i w ludzi. Kładzie nacisk na włączenie społeczne seniorów, młodzieży oraz grup w niekorzystnej sytuacji, uwzględniając jednocześnie potrzeby ogółu mieszkańców. Jako główne narzędzie włączenia i rozwoju wyznacza kulturę i szeroko rozumianą edukację kulturalną, doceniając jej wielowymiarowość, nakierunkowanie na kreatywność i rozwój talentów oraz powiązanie z turystyką (synergia). Kultura w istotny sposób przyczynia się do ciągłego rozwoju społeczeństw i stanowi podstawę gospodarki kreatywnej. Ma kluczowe znaczenie dla tworzenia wspólnego poczucia lokalnej tożsamości, jednocześnie zwiększając spójność społeczną.

Przedsięwzięcie	Wspierane zamierzenia
P.3.1 ŁĘGI WŁĄCZAJĄ KULTURĘ, KULTURA WŁĄCZA ŁĘGI <i>Planowany zakres z PS WPR:</i> * poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności * poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej * włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji * kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji lub przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych; * ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi.	Działania mające na celu wykorzystanie kultury jako narzędzia aktywizacji i włączenia. Wspierane będą: □ inicjatywy o charakterze kulturalnym, artystycznym, z zakresu edukacji kulturalnej, artystycznej, szczególnie wykorzystujące twórczo lokalne zasoby/historię/motywy itp. □ operacje przyczyniające się do tworzenia warunków do działań kulturalnych/artystycznych (np. tworzenie klubów zainteresowań, pracowni artystycznych i innych form); □ operacje promujące i ukazujące twórczość artystyczną seniorów/młodzieży/os. z niepełnosprawnościami/kobiet; □ operacje wprowadzające elementy kultury w przestrzeń publiczną, w tym w zakresie przywrócenia estetyki (np. murale lub inne formy) odwołujące się do lokalnego dziedzictwa □ edukacja i sieciowanie lokalnych liderów/animatorów kultury (OW). Premiowane będą operacje realizowane w partnerstwie, w tym w partnerstwie międzysektorowym oraz wykorzystujące publiczne zasoby jsfp. ► przedsięwzięcie realizowane poprzez: • operacje konkursowe • projekt grantowy • operację własną • animacja (w ramach budżetu na funkcjonowanie LGD): upowszechnianie dobrych praktyk, wymiana wiedzy i doświadczenia, sieciowanie, kojarzenie partnerów, wdrażania i popularyzowanie innowacji
P.3.2 ODRZAŃSKA KULTURA AKTYWNOŚCI <i>Planowany zakres z PS WPR:</i> * poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej;	Działania mające na celu wspieranie aktywności społecznej/aktywności organizacji pozarządowych/grup nieformalnych. Wspierane będą: □ działania animujące/doradcze/szkoleniowe dla aktywności społecznej

<i>* poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności</i> <i>* kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji lub przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych;</i> <i>*włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji</i>	☐ działania wspierające „infrastrukturę” ngo/inicjatyw społecznych typu współdzielnik społeczny (operacja własna), bank wymiany umiejętności i zasobów itp. ☐ działania edukacyjne/animacyjne dot. wsparcia rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji lub przedsiębiorczości ☐ działania w zakresie planowania koncepcji Smart Village ☐ edukacja i sieciowanie młodzieżowych liderów ▶ przedsięwzięcie realizowane poprzez: • operacje konkursowe • projekt grantowy • operację własną • animacja (w ramach budżetu na funkcjonowanie LGD): upowszechnianie dobrych praktyk, wymiana wiedzy i doświadczenia, sieciowanie, kojarzenie partnerów, wdrażania i popularyzowanie innowacji
P.3.3 SPOTYKAMY SIĘ W ŁĘGACH Planowany zakres z PS WPR: <i>* poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności</i> <i>*poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej</i> <i>* włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji</i> <i>* kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji lub przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych;</i> <i>*ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi.</i>	Działania mające na celu wspieranie integracji i aktywności społecznej poprzez: ☐ tworzenie przestrzeni publicznej sprzyjającej spotkaniom i budowaniu więzi (np. zagospodarowywanie placów, terenów rekreacyjnych tworzenie miejsc spotkań – ławki, wiaty, altany, minisceny, tężnie, amfiteatry natury, miejsca do gier itd.) ☐ rozszerzenie funkcji świetlic wiejskich (lub innych pomieszczeń o podobnych funkcjach publicznych) o dotychczas niedostępne formy spędzania czasu i aktywności poprzez np. zakup sprzętu, urządzeń, mebli umożliwiających prowadzenie działalności edukacyjnej, animacyjnej, kulturalnej w formie klubów, przestrzeni kreatywności, fablab itp). Preferowane wyposażenie: sprzęt IT, (komputery, tablice, ekrany itp.) sprzęt do prowadzenia konkretnych zajęć, meble sprzyjające spotkaniom i działaniom warsztatowym. Wyklucza się operacje polegające jedynie na zakupie stołów/krzesel i wyposażenia kuchennego, które będą służyć dotychczasowym funkcjom. Wspierane działania powinny uwzględniać potrzeby różnych grup wiekowych mieszkańców i dostosowanie miejsc do możliwie szerokiej grupy odbiorców. ☐ tworzenie klubów zainteresowań, kawiarenek społecznych, kawiarenek naprawczych, ogrodów społecznych i wszelkich inicjatyw opartych o współdzielenie i wspólną pracę/aktywność przy prowadzeniu/funkcjonowaniu takich miejsc; ☐ działania włączające seniorów, młodzież, osoby z niepełnosprawnościami, w tym o charakterze

	kulturalnym, edukacyjnym czy turystycznym, przy czym ze wsparcia wykluczone są działania prowadzone poza obszarem LGD KŁO. ▶ przedsięwzięcie realizowane poprzez: • operacje konkursowe • projekt grantowy • animacja (w ramach budżetu na funkcjonowanie LGD): upowszechnianie dobrych praktyk, wymiana wiedzy i doświadczenia, sieciowanie, kojarzenie partnerów, wdrażania i popularyzowanie innowacji
--	---

Tabelaryczne zestawienie celów i przedsięwzięć wraz z kwotami zaplanowanymi na dane przedsięwzięcie zawiera załącznik nr 1 do LSR *Cele i przedsięwzięcia*. Natomiast harmonogram osiągania poszczególnych wskaźników został ujęty w *Planie działania*, będącym załącznikiem nr 2 do LSR.

Rozdział VII Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

Określenie niezbędnych procedur oceny i wyboru operacji oraz ustanawiania lokalnych kryteriów wyboru jest niezwykle istotne dla efektywnej i przejrzystej realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju, co bezpośrednio przekłada się na osiągnięcie celów i wskaźników w niej zawartych. Jednocześnie dla uniknięcia zbyt dużego formalizmu oraz zapewnieniu przejrzystości działania zdecydowano się na ograniczenie ilości procedur i możliwie maksymalnym ich uproszczeniu. Oznacza to między innymi rezygnację z powielania w procedurach zapisów wynikających z przepisów prawa czy wytycznych – te będą każdorazowo określone w regulaminach naboru, co zapewni ich aktualność i dostępność dla potencjalnych wnioskodawców. Procedury mają za zadanie określać jasną i przejrzystą ścieżkę i sposób postępowania uwzględniający etap aplikowania, oceny (łącznie z ewentualnym odwołaniem/protestem), przekazania do dalszego procedowania przez zarząd województwa(ZW), realizacji operacji/grantów, ich rozliczenia i monitoringu stosownie do kompetencji LGD i ZW. Obejmują:

- 1) podstawową procedurę wyboru i oceny operacji w ramach LSR,
- 2) regulamin organu decyzyjnego,
- 3) procedurę ustalania niebudzących wątpliwości interpretacyjnych kryteriów wyboru operacji,
- 4) procedurę wyboru i oceny grantobiorców uwzględniających kryteria wyboru grantobiorców w ramach projektów grantowych, niebudzący wątpliwości interpretacyjnych szczegółowy opis wyjaśniający ich znaczenie oraz sposób oceny wraz z procedurą ustalania lub zmiany tych kryteriów (LGD przewiduje w LSR realizację projektów grantowych)

i są zgodne z zapisami

- 1) umowy ramowej,
- 2) ustawy RLKS,
- 3) ustawy PS WPR,
- 4) rozporządzeniem 2021/1060,
- 5) wytycznymi, o których mowa w ustawie RLKS, ustawie PS WPR,
- 6) zasadami realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027,
- 7) innymi właściwymi przepisami prawnymi.

Ich uzupełnieniem są uzgadniane z SW regulaminy naborów wniosków oraz podawany nie później niż do końca danego roku i aktualizowany kwartalnie, harmonogram naborów wniosków o wsparcie na kolejny rok.

LGD zapewnia, że do oceny i wyboru operacji stosuje tylko wyżej wymienione procedury – aktualne i znane potencjalnym wnioskodawcom oraz osobom zaangażowanym w cały proces oceny.

Mechanizm realizacji LSR wzmacniający ograniczanie słabych stron/problemów obszaru oraz zaspakajanie potrzeb zidentyfikowanych na poziomie diagnozy stanowią lokalne kryteria wyboru. Kryteria będą premiowały określone rodzaje aktywności wnioskodawców/grantobiorców oraz sposoby realizacji proponowanych przez nich operacji/zadań, przez co prowadziły będą do sprawnego osiągania wskaźników oraz celów strategii.

Sposób ich ustanowienia i zmiany jest tożsamy z procesem opracowania LSR, tzn. są:

- ↓ projektowane przez zarząd LGD we współpracy z radą oraz zespołem/zespołami roboczymi – w przypadku zmiany za projekt zmienionego brzmienia, uzasadnienie konieczności zmiany odpowiedzialny jest wnioskodawca wprowadzenia zmian,
- ↓ ostatecznie wypracowywane w procesie konsultacji i partycypacji z użyciem wybranych metod stosowanych w procesie opracowania i wdrażania LSR i/lub nowych metod,
- ↓ zatwierdzane przez Walne Zebranie Członków.

Każda zmiana kryteriów odbywa się z zachowaniem ich mierzalności.

W ramach ogłaszanych naborów zarówno w zakresie operacji standardowych, jak i projektów grantowych każdy wniosek będzie oceniany **kryteriami obligatoryjnymi (dostępu)** oraz kryteriami **specyficznymi/rankingującymi** dla danego zakresu/przedsięwzięcia.

Kryteria obligatoryjne (dostępu) to zbiór kryteriów dla oceny wszystkich operacji/grantów pod kątem przede wszystkim zgodności z wymogami i warunkami określonymi w przepisach prawa, wytycznych i regulaminach naborów, np. kwalifikowalność wnioskodawcy itp. Zakłada się również możliwość stosowania dodatkowych kryteriów dostępu (np. zawężenie grona wnioskodawców) w ramach konkretnych naborów w odpowiedzi na aktualną sytuację społeczno-gospodarczą, a także stopień realizacji celów i wskaźników LSR. Doświadczenia perspektywy 2014-2020, w tym pandemia COVID-19 oraz wojna w Ukrainie, dobitnie wskazują, że LGD powinna mieć możliwość bardziej elastycznego ukierunkowania wsparcia w zależności od bieżących potrzeb. Kryteria obligatoryjne oceniane będą zerojedynkowo (możliwa ocena: TAK/NIE, a w uzasadnionych wypadkach NIE DOTYCZY). Niespełnienie kryterium (ocena: NIE) eliminuje operację/zadanie grantowe z możliwości otrzymania dofinansowania. Operacja/zadanie grantowe może zostać wybrana do dofinansowania, jeśli w każdym z kryteriów obligatoryjnych/dostępu otrzyma ocenę „TAK” lub w uzasadnionych przypadkach „NIE DOTYCZY”.

Kryteria rankingujące są kryteriami punktowymi, a ich celem jest premiowanie określonych cech operacji/zadań, pożądanых z punktu widzenia zapisów LSR. Niespełnienie kryterium (ocena 0 pkt) nie eliminuje operacji/zadania z możliwości otrzymania dofinansowania. Liczba zebranych punktów decyduje o pozycji operacji na liście rankingowej. W przypadku uzyskania takiej samej punktacji o pozycji na liście rankingowej decydują kryteria rozstrzygające wskazane spośród kryteriów rankingujących.

Kryteria rankingujące będą częściowo wspólne dla wszystkich naborów, a częściowo będą mieć charakter specyficzny w zależności od przedsięwzięcia, w ramach którego będzie ogłaszany nabór. Są powiązane z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami.

Minimalna liczba punktów wymagana do rekomendowania operacji do wsparcia oraz kolejność kryteriów rozstrzygających będzie określana w regulaminie naboru projektów.

Jednym z kryteriów rankingujących, a równocześnie jednym z rodzajów stosowanych zachęt do wdrażania innowacji, będzie kryterium w zakresie innowacyjności, gdzie innowacyjność rozumiana jest jako:

zmiana mającą na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych

Ocena innowacyjności będzie dokonywana w oparciu o stopień oryginalności zmian, przy czym w przypadku operacji komercyjnych w ramach Przedsięwzięcia 1.1 innowacyjność będzie oceniana z perspektywy danej firmy/organizacji, co oznacza, że planowana inwestycja będzie innowacyjna z punktu widzenia prowadzonej działalności (w różnych wymiarach, np. procesowym, produktowym, marketingowym). W przypadku operacji niekomercyjnych, szczególnie w zakresie celu 3, proponuje się wykorzystywać kategorię innowacji społecznej ze szczególnym naciskiem na promowanie, wykorzystywanie, skalowanie i adaptowanie otwartych innowacji społecznych, wcześniej opracowanych m.in. przy wykorzystaniu EFS. Punktem wyjścia jest założenie, że równie cenne są zaczerpnięte nowatorskie pomysły zaadaptowane do lokalnych warunków, co rozwiązania autorskie i oryginalne. Ich upowszechnienie/stosowanie jest również podstawą do generowania nowych rozwiązań.

Planowane metody wdrożenia zdefiniowanych innowacji obejmują w szczególności animowanie do wdrożenia innowacji i stosowanie powyższego kryterium i skupiają się na poniższych etapach:

↓ mapowanie problemów,

- ↓ opracowanie bazy otwartych innowacji społecznych oraz innowacji wdrożonych przez przedsiębiorstwa (zebranie źródeł informacji o tych innowacjach) – ułatwienie procesu wdrażania innowacyjnych rozwiązań odpowiadających na problemy społeczne dzięki łatwiejszemu dostępowi do wiedzy, pomysłów i inspiracji,
- ↓ inkubowanie/generowanie innowacji (w tym zachęcanie do wykorzystywania i adaptowanie już istniejących rozwiązań) w szczególności poprzez wykorzystywanie angażujących i twórczych metod pracy jak np. spacerów badawczych, burze mózgów, design thinking, scamper czy user experience w ramach tematycznych spotkań, a także poprzez realizację projektu grantowego w zakresie koncepcji Smart Village oraz stosowanie wspomnianych metod w ramach realizacji operacji własnej w zakresie edukacji liderów,
- ↓ tworzenie środowiska przyjaznego innowacjom m.in. poprzez sieciowanie podmiotów i osób zaangażowanych w rozwój i wdrażanie innowacyjnych projektów,
- ↓ promowanie i implementacja innowacji poprzez m.in. rekomendowanie/premiowanie w projektach, grantowych stosowania/adaptowania otwartych innowacji społecznych udostępnionych we wskazanych bazach zgodnie ze specyfiką i zakresem danego projektu.

Oczekiwany wpływ innowacji na rozwój obszaru to przede wszystkim efektywniejsze rozwiązywanie problemów z wykorzystaniem niedostrzeganych dotychczas zasobów własnych oraz generowanie nowych form i zakresów współpracy podmiotów z różnych sektorów i dziedzin.

Oprócz kryterium innowacyjności LGD w odpowiedzi na zdiagnozowane potrzeby i ogólne wyzwania rozwojowe oraz dla zapewnienia realizacji LSR zgodnie z przyjętymi założeniami i budowania pogłębionego partnerstwa stosuje również inne kryteria, w tym rekomendowe w ramach PS WPR. Zakłada się premiowanie projektów:

- ☐ objętych oddolnymi koncepcjami inteligentnej wsi, na utworzenie której LGD udzieliło wsparcia,
- ☐ zapewniających racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko,
- ☐ dedykowanych dla seniorów, młodzieży oraz grup zdiagnozowanych jako grupy w niekorzystnej sytuacji,
- ☐ realizowanych w partnerstwie z uwzględnieniem różnego rodzaju partnerstwa,
- ☐ realizowanych w gminach zagrożonych trwałą marginalizacją,
- ☐ z elementami zapewniającymi dostępność dla osób z niepełnosprawnościami, osób z różnymi potrzebami, seniorów, np. w ramach wypożyczalni rowery elektryczne, handbike, cargo,
- ☐ obejmujących wykorzystanie/adaptację obiektów zabytkowych i historycznych oraz projekty dotyczące istniejących lub tworzonej szlaków tematycznych związanych ze znanymi postaciami historycznymi, wydarzeniami czy innymi elementami dziedzictwa (P.1.3 ODRZAŃSKIE ZASOBY),
- ☐ wykorzystujące publiczne zasoby jsfp,
- ☐ inicjowanych lub realizowanych bezpośrednio przez młodzież/seniorów lub podmioty ich reprezentujące;
- ☐ zawierających elementy dot. ochrony przyrody lub upowszechniania wiedzy na temat lokalnej przyrody z naciskiem na gatunki/siedliska objęte ochroną w ramach sieci Natura 2000 Łęgi Odrzańskie.

Ponadto przewiduje się dwa kryteria dostępu:

- możliwe do realizacji projekty zlokalizowane na Szlaku Odry lub wzdłuż szlaków oznaczonych jako Pętla Odrzańska lub w pobliżu stacji kolejowych. Warunek dostępu zostanie uszczegółowiony w późniejszym etapie. (P.1.2 SZLAKIEM ODRY)
- w przypadku projektów tzw. miękkich warunkiem otrzymania wsparcia jest uzyskanie trwałego efektu/rezultatu operacji, np. publikacja, wystawa, prezentacja, blog itp. (P.1.3 ODRZAŃSKIE ZASOBY)

Powyższe kryteria nie są katalogiem zamkniętym i nie stanowią wszystkich planowanych kryteriów, wyznaczają jedynie kierunek wsparcia. Zostaną przyporządkowane do poszczególnych przedsięwzięć, opisane wraz z przyznaniem wagi/punktacji w procesie ustalania kryteriów.

Rozdział VIII Plan działania

Przyjęty w ramach niniejszej LSR Plan działania jest ściśle powiązany z jej logiką realizacji opisaną przez przyjęte cele, przedsięwzięcia i wskaźniki oraz z zaprojektowanym budżetem. Harmonogram opracowano z zachowaniem zasady minimalizacji zagrożeń mających potencjalny wpływ na jego wykonalność przy uwzględnieniu zasady, że daną operację uwzględnia się w planowanej/osiągniętej wartości wskaźnika po zrealizowaniu pierwszej płatności (z wyłączeniem płatności zaliczkowych/wyprzedzających). Wyjątkiem jest wskaźnik R.37 – nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR – który wlicza się w momencie zakończenia danej operacji. Oznacza to zaplanowane terminy realizacji wskaźników obejmują niezbędny czas na nabór i ocenę wniosków, proces zawierania umowy, okres wdrażania operacji/zadania i etap jej ostatecznego rozliczenia. W związku z powyższym przyjęto bezpieczny bufor czasowy i realny harmonogram osiągania wskaźników w stosunku do zaplanowanych terminów zakontraktowania środków. Tak zaprojektowany system wdrażania pozwoli we właściwym czasie reagować na ewentualne przeszkody powodujące opóźnienia w osiąganiu wskaźników.

Szczegółowy Plan działania stanowi załącznik nr 2 do Lokalnej Strategii Rozwoju.

Rozdział IX Plan finansowy LSR

Budżet LSR został opracowany z uwzględnieniem zasad finansowania na wsparcie na rzecz zarządzania oraz ustalania alokacji środków na lokalną strategię rozwoju wg Załącznika nr 4 do regulaminu konkursu na wybór LSR: Sposób ustalania wysokości dostępnych środków przeznaczonych na realizację LSR. Tym samym zgodnie z liczbą mieszkańców obszaru, mieszczącą się w wartości od 120 000 do 129 999 :

- ☐ kwota w LSR na komponent wdrażanie LSR w ramach PS WPR wynosi 3 500 000 euro,
- ☐ kwota w LSR na zarządzanie LSR w ramach PS WPR wynosi 662 500 euro.

Wszystkie kwoty w budżecie zostały określone w euro. Źródła finansowania i plan działania są w bezpośredni sposób powiązane z celami i przedsięwzięciami. LGD Kraina Łęgów Odrzańskich realizuje LSR jednofunduszową, a **bezpośrednim źródłem finansowania** LSR jest EFRROW. Zaplanowane przedsięwzięcia są zgodnie z zakresem wsparcia PS WPR oraz możliwościami finansowania w ramach EFRROW.

Planowana alokacja budżetu w ramach bezpośredniego Źródła finansowania przedstawia się następująco (w euro):

CEL 1. ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONEJ OFERTY TURYSTYCZNEJ W OPARCIU O LOKALNE ZASOBY	1 758 000	50,23%	Przedsięwzięcie 1.1 Destynacja Łęgi	618 000	18%
			Przedsięwzięcie 1.2 Szlakiem Odry	1 050 000	30%
			Przedsięwzięcie 1.3 Odrzańskie zasoby	90 000	3%
CEL 2. ZWIĘKSZENIE DOSTĘPNOŚCI PRODUKTÓW LOKALNYCH	502 000	14,34%	Przedsięwzięcie 2.1 Łęgowa pętla dostaw	334 000	10%
			Przedsięwzięcie 2.2 Łęgowe dobre praktyki	168 000	5%
CEL 3. WZMOCNIENIE ROLI KULTURY JAKO KATALIZATORA ZMIAN I WŁĄCZENIA	1 240 000	35,43%	P. 3.1 Łęgi włączają kulturę. Kultura włącza Łęgi	321 500	9%
			P. 3.2 Odrzańska kultura aktywności	368 500	11%
			P. 3.3 Spotykamy się w Łęgach	550 000	16%
	3 500 000,00	100%		3 500 000,00	100%

Szczegółowe założenia planu finansowego (w zakresie bezpośredniego Źródła finansowania) zostały ujęte w załącznikach do LSR: *Budżet LSR i Plan wykorzystania budżetu LSR*.

Poza tym zidentyfikowano następujące możliwe źródła finansowania celów LSR, zarówno w ramach projektów, gdzie wnioskodawcą będzie sama LGD, jak i projektów realizowanych przez członków LGD.

Dywersyfikacja źródeł finansowania LSR jest uzasadniona stwierdzonymi potrzebami, wskazanym w LSR zakresem wsparcia oraz umożliwi realizację działań w szerszym zakresie i/lub działań uzupełniających się.

Cel LSR	Fundusz	Program/komponent/działanie
Cel. 1 Rozwój zrównoważonej oferty turystycznej w oparciu o lokalne zasoby	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027: Działanie FEDS.02.07 Ochrona przyrody i klimatu Typ 2.7.D. Zrównoważone szlaki rowerowe dotyczące kanalizowania ruchu turystycznego na obszarach chronionych lub w ich bezpośrednim sąsiedztwie. Działanie FEDS.05.02 Kultura i turystyka Typ 5.2.B Infrastruktura rowerowa sprzyjająca rozwojowi ruchu turystycznego.
	Europejski Fundusz Społeczny Plus	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027: Działanie FEDS.07.01 Aktywizacja osób na rynku pracy Typ 7.1.D Projekty skierowane do osób zatrudnionych na podstawie umów krótkoterminowych, umów cywilnoprawnych, ubogich pracujących, odchodzących z rolnictwa

Cel. 3 Wzmocnienie roli kultury jako katalizatora zmian i włączenia	Europejski Fundusz Społeczny Plus	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027: Działanie FEDS.07.01 Aktywizacja osób na rynku pracy Typ 7.3.C Wsparcia dialogu społecznego i budowania zdolności partnerów społecznych lub organizacji społeczeństwa obywatelskiego Typ 7.3.D Inicjatywy lokalne w zakresie zapobiegania dyskryminacji i przemocy Działanie FEDS.07.05 Aktywna integracja Typ 7.5.A Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem i wykluczonych społecznie Typ 7.5.E Inicjatywy lokalne w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu Działanie FEDS.07.07 Rozwój usług społecznych i zdrowotnych Typ 7.7.J Wsparcie dialogu społecznego i budowania zdolności partnerów społecznych
	krajowe Środki publiczne pochodzące z budżetu państwa	Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030: Priorytet 1 Mikro inicjatywy Priorytet 2 Organizacje obywatelskie na rzecz dobra wspólnego Priorytet 3 Organizacje obywatelskie w Życiu publicznym Priorytet 4 Wzmocnienie kompetencji organizacji obywatelskich
	krajowe Środki publiczne pochodzące z budżetu państwa	Program wieloletni na rzecz Osób Starszych „Aktywni+” na lata 2021–2025 Priorytety: Aktywność społeczna Partycypacja społeczna Włączenie cyfrowe Przygotowanie do starości

Rozdział X Monitoring i ewaluacja

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania informacji ilościowych i jakościowych na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym, którego celem jest uzyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i wydajności wdrażanej strategii, a także ocena zgodności realizacji operacji z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami.

Ewaluacja to systematyczne badanie wartości albo cech konkretnego programu, planu, działania z punktu widzenia przyjętych kryteriów, w celu jego usprawnienia, rozwoju lub lepszego zrozumienia. Jednym z głównych celów ewaluacji jest ocena rzeczywistych lub spodziewanych efektów realizacji danej interwencji. Ewaluacja jest zatem próbą znalezienia odpowiedzi na pytanie, czy nasze działania przyniosły efekty.

Proces monitoringu

Monitoring prowadzony w procesie wdrażania LSR służyć będzie dostarczaniu informacji, na podstawie których Zarząd, Rada i członkowie LGD pozyskiwać będą aktualną wiedzę o postępach w realizacji LSR (celów) i osiągniętych wskaźnikach oraz o ewentualnych rozbieżnościach.

Monitorowaniu, realizowanemu przez biuro LGD, będą podlegały następujące elementy:

- plan komunikacji realizowany przez LGD;
- organizacja i przeprowadzanie naborów;
- realizacja wskaźników LSR;
- realizacja budżetu LSR;
- wnioskodawcy i beneficjenci (potencjalni, rzeczywisti);
- jakość pracy Biura LGD.

Monitoring realizowany w ramach LSR obejmował będzie takie czynności jak:

- ✓ gromadzenie danych na podstawie formularzy, wniosków, informacji uzyskanych od podmiotów wdrażających o zawartych umowach i wysokości środków wypłacanych beneficjentom na realizację operacji (w tym celu LGD m.in. opracuje i udostępni na swojej stronie internetowej formularz ankiety monitorującej na potrzeby monitorowania realizacji LSR);
- ✓ monitorowanie operacyjne na podstawie bezpośrednich rozmów z beneficjentami i wizji lokalnych na miejscu realizacji operacji;
- ✓ weryfikacja osiągnięcia rzeczywistych rezultatów na podstawie danych dotyczących wskaźników produktu i rezultatu dla poszczególnych przedsięwzięć.

Monitoring zostanie powiązany z systemem i harmonogramem sprawozdawczości wynikającym z odpowiednich wytycznych oraz umowy ramowej i umowy dot. wsparcia na zarządzanie LSR.

Procedura ewaluacji

Funkcjonowanie LGD powinno być na bieżąco monitorowane i poddawane badaniom ewaluacyjnym w celu stałego podnoszenia jakości i efektywności działań. Ewaluacja będzie niezbędna do sprawnego wydatkowania środków publicznych w ramach LSR, a także do szybkiego reagowania na zmieniające się warunki otoczenia społeczno-gospodarczego na terenie LGD. Ważne, aby proces ewaluacji uwzględniał również podejście partycypacyjne, tj. angażował społeczność lokalną, dlatego obligatoryjnym elementem ewaluacji będzie coroczny warsztat refleksyjny z udziałem członków LGD oraz przedstawicieli społeczności obszaru objętego LSR oraz podmiotami zaangażowanymi w proces realizacji LSR. Warsztat, jak i pozostałe elementy ewaluacji, będą realizowane zgodnie z bieżącymi wytycznymi w tym zakresie.

Planowana są dwie formy ewaluacji:

- ewaluacja on-going (w trakcie wdrażania interwencji, realizowana samodzielnie przez LGD na bieżąco) – celem jest oszacowanie stopnia osiągnięcia zakładanych celów zwłaszcza pod względem dostarczonych

produktów i osiągniętych rezultatów oraz określenie trafności zamierzeń w stosunku do aktualnych trendów społeczno-gospodarczych,

- ewaluacja ex-post (zewnętrzna na końcowym etapie lub po zakończeniu realizacji interwencji realizowana przez podmiot zewnętrzny, niezależny od LGD) – celem jest określenie długotrwałych efektów, w tym wielkości zaangażowanych środków, skuteczności i efektywności pomocy.

Czas i okres pomiaru:

- ❖ ewaluacja on-going/wewnętrzna – ocena roczna w latach 2024-2029, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego, z wyłączeniem roku 2024, kiedy to wykonywana będzie do 30 czerwca;
- ❖ ewaluacja ex-post/zewnętrzna – ocena stopnia realizacji celów LSR dokonywana pod koniec okresu wdrażania. Ewaluacja odbędzie się jednokrotnie w latach 2028-2029.

Badane elementy:

- ✓ cele i przedsięwzięcia określone w LSR
- ✓ budżet i wskaźniki
- ✓ procedura wyboru operacji, ze szczególnym uwzględnieniem kryteriów wyboru operacji
- ✓ sposób wdrażania LSR – operacje konkursowe, projekty grantowe, operacje własne, operacje realizowane w partnerstwie/projekty partnerskie
- ✓ funkcjonowanie biura LGD
- ✓ funkcjonowanie Rady LGD
- ✓ działania komunikacyjne
- ✓ aktywizacja i integracja społeczności
- ✓ wpływ na rozwój społeczno – gospodarczy obszaru (ewaluacja ex-post)

Sposób pozyskiwania danych.

Bieżąca działalność biura LGD będzie nastawiona na zbieranie informacji zwrotnej o efektach i odbiorze realizacji LSR i działań LGD z uwzględnieniem otoczenia, obszaru i aktualnych uwarunkowaniach poprzez m.in.:

- o dokumentowanie spotkań (także w formie zdalnej) z mieszkańcami, wnioskodawcami (w biurze LGD i poza nim) pod kątem zgłaszanych uwag, problemów, potrzeb itp.,
- o zbieranie opinii społeczności lokalnej o odbiorze realizacji LSR poprzez np.: przeprowadzenie wywiadów, warsztatów, badań ankietowych, sondaży lub inne narzędzia do zbierania opinii od kluczowych interesariuszy i przedstawicieli społeczności lokalnej
- o analizę dokumentacji z monitoringu
- o zbieranie danych statystycznych
- o analizę aktualnych opracowań i badań.

Ewaluacja LSR prowadzona będzie w oparciu o następujące kryteria:

1. trafność/adekwatność/odpowiedniość (*relevance*);
2. efektywność/wydajność (*efficiency*);
3. skuteczność (*effectiveness*);
4. użyteczność (*utility*);
5. trwałość (*sustainability*).

Wszystkie wskazane kryteria będą adekwatne do prowadzenia oceny ex-post – realizacji LSR, natomiast na potrzeby oceny on-going szczególnie użyteczne będą kryteria 1-4.

Organem odpowiedzialnym za prowadzenie ewaluacji będzie Zarząd. Zarząd może zlecić wykonanie niektórych zadań pracownikom Biura i ekspertom zewnętrznym. Z przeprowadzonej ewaluacji Zarząd sporządzi raport, który powinien zawierać co najmniej elementy wskazane w aktualnych wytycznych w zakresie monitoringu i ewaluacji

LSR. Raporty z ewaluacji będą podawane do wiadomości publicznej zgodnie z zasadą jawności. Informacje uzyskane w trakcie monitoringu i ewaluacji będą służyły aktualizacji LSRu.

Sposób wykorzystania wyników z ewaluacji i analizy danych monitoringowych

Prowadzony monitoring oraz ewaluacja z jednej strony oceniają stopień wdrażania założeń LSR, a z drugiej strony mogą sygnalizować o barierach czy problemach mających wpływ na prawidłowe wdrażanie LSR.

Wyniki płynące z ewaluacji oraz analizy danych monitoringowych będą stanowić źródło

- ✓ wszechstronnej i całościowej oceny strategii;
- ✓ informacji pozwalającej ukierunkować uczenie się i poprawne funkcjonowanie LSR;
- ✓ kompleksowej informacji niezbędnej do upowszechniania wyników LSR

i zostaną wykorzystane do:

- ☐ informowania społeczności lokalnej i pozostałych interesariuszy o stopniu osiągnięcia zaplanowanych celów i wskaźników, wykorzystania środków finansowych, sukcesach i porażkach w realizacji LSR;
- ☐ określenia kierunków rozwoju i zmiany sposobu działania – dostosowanie do złożonych, nowych i zmiennych warunków, w tym do procesu aktualizacji strategii. W przypadku gdy analiza danych monitoringowych i ewaluacja wykażą zapóźnienia w procesie wdrażania, pojawienie się problemów i barier wymagających interwencji lub nowych uwarunkowań zewnętrznych lub trendów, to stanowić to będzie podstawę i uzasadnienie do uruchomienia procedury aktualizacji strategii. Aktualizacja ta dotyczyć może jednego (np. kryteriów wyboru operacji) lub kilku elementów (celów, przedsięwzięć, wskaźników, budżetu) strategii.

Zaplanowany proces i sposób monitoringu i ewaluacji potwierdza zdolność lokalnej grupy działania do realizacji strategii w sposób sprawny i skuteczny.

Wykaz wykorzystanej literatury

- Plan Strategiczny Wspólnej Polityki Rolnej
- Poradnik dla lokalnych grup działania w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014-2020, Warszawa 2015; <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/rozwoj-lokalny-kierowany-przez-spolecznosc-rlks>
- Raport z badania „Polska wieś i rolnictwo 2022”, <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/polska-wies-i-rolnictwo>
- Koncepcja uniwersalnej metody wdrażania otwartych innowacji społecznych, Poznań 2020, https://innowacje.rops.poznan.pl/wp-content/uploads/2020/10/Koncepcja-wdrazania-Innowacji_Final.pdf
- Raport z zewnętrznej ewaluacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR) Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Łęgów Odrzańskich” na lata 2014 – 2020 (23), Ścinawa 2022

Załącznik nr 1 Cele i przedsięwzięcia

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.1 Rozwój zrównoważonej oferty turystycznej w oparciu o lokalne zasoby	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
618 000,00	P.1.1 DESTYNACJA ŁĘGI	przedsiębiorcy, osoby planujące założenie własnej firmy, pośrednio mieszkańcy/turyści rolnicy/gospodarstwa rolne/domownicy rolników; pośrednio mieszkańcy/turyści	operacje konkursowe, animacja LGD
1 050 000,00	P.1.2.SZLAKIEM ODRY	jednostki samorządu terytorialnego, podmioty publiczne, organizacje pozarządowe pośrednio: turyści, mieszkańcy	operacje konkursowe, operacja własna, animacja LGD
90 000,00	P.1.3 ODRZAŃSKIE ZASOBY	jednostki samorządu terytorialnego, podmioty publiczne, organizacje pozarządowe, grupy formalne/nieformalne, mieszkańcy pośrednio: turyści, mieszkańcy	operacje konkursowe, animacja LGD
Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.2 Zwiększenie dostępności produktów lokalnych	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
334 000,00	P.2.1. ŁĘGOWA PĘTLA DOSTAW	rolnicy/domownicy, gospodarstwa rolne plus przedsiębiorcy, ngo, jst, jsfp jako członkowie grupy operacyjnej	operacje konkursowe, animacja LGD

168 000,00	P.2.2. ŁĘGOWE DOBRE PRAKTYKI	jednostki samorządu terytorialnego, podmioty publiczne, organizacje pozarządowe, grupy formalne/nieformalne, mieszkańcy pośrednio: turyści, mieszkańcy	projekt grantowy, operacja własna, animacja LGD
Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.3 Wzmocnienie roli kultury jako katalizatora zmian i włączenia	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
321 500,00	P. 3.1 ŁĘGI WŁĄCZAJĄ KULTURĘ. KUTURA WŁĄCZA ŁĘGI	jednostki samorządu terytorialnego, podmioty publiczne, organizacje pozarządowe, grupy formalne/nieformalne, mieszkańcy odbiorcy: mieszkańcy, w tym seniorzy, młodzież, osoby w niekorzystnej sytuacji; turyści	operacje konkursowe, projekt grantowy, operacja własna, animacja LGD
368 500,00	P. 3.2 ODRZAŃSKA KULTURA AKTYWNOŚCI		operacje konkursowe, projekty grantowe, operacja własna, animacja LGD
550 000,00	P 3.3 SPOTYKAMY SIĘ W ŁĘGACH		operacje konkursowe, projekt grantowy, animacja LGD

Załącznik nr 2 Plan działania

CEL	lata	do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		Program
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco			
C.1.	Rozwój zrównoważonej oferty turystycznej w oparciu o lokalne zasoby													
Przedsięwzięcie P.1.1	Liczba wspartych przedsiębiorstw (nowoutworzonych i funkcjonujących)	0 przedsiębiorstw	0%	4 przedsiębiorstwa	44%	6 przedsiębiorstw	67%	8 przedsiębiorstw	89%	9 przedsiębiorstw	100%	9 przedsiębiorstw	100%	PS WPR
	Liczba wspartych gospodarstw rolnych w zakresie agroturystyki lub zagród edukacyjnych	0 gospodarstw	0%	2 gospodarstwa	50%	2 gospodarstwa	50%	4 gospodarstwa	100%	4 gospodarstwa	100%	4 gospodarstwa	100%	
Przedsięwzięcie P.1.2	Liczba wspartych operacji z zakresu infrastruktury turystycznej/ rekreacyjnej	0 operacji	0%	0 operacji	0%	8 operacji	67%	10 operacji	83%	12 operacji	100%	12 operacji	100%	PS WPR
Przedsięwzięcie P.1.3	Liczba wspartych operacji z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i/lub przyrodniczego	0 operacji	0%	0	0%	3 operacje	75%	3 operacje	75%	4 operacje	100%	4 operacje	100%	PS WPR

Wskaźnik rezultatu W.1.1	Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR. Jednostka miary: Liczba utworzonych miejsc pracy.	0 miejsc pracy		0 miejsc pracy		3 miejsca pracy		5 miejsc pracy		6 miejsc pracy		6 miejsc pracy		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.2	Liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR. Jednostka miary: Liczba przedsiębiorstw	0 przedsiębiorstw w rol.		0 przedsiębiorstw rol.		2 przedsiębiorstwa rol.		2 przedsiębiorstwa rol.		5 przedsiębiorstw rol.		5 przedsiębiorstw w rol.		
C.2.	Zwiększenie dostępności produktów lokalnych													
Przedsięwzięcie P.2.1	Liczba wspartych krótkich łańcuchów żywnościowych (KŁŻ)	0 KŁŻ	0%	0 KŁŻ	0%	0 KŁŻ	0%	1 KŁŻ	100 %	1 KŁŻ	100%	1 KŁŻ	100%	PS WPR
	Liczba wspartych przedsiębiorstw (nowoutworzonych i funkcjonujących)	0 przedsiębiorstw	0%	0 przedsiębiorstw	0%	1 przedsiębiorstwo	20 %	2 przedsiębiorstwa	40 %	3 przedsiębiorstwa	60 %	5 przedsiębiorstw	100%	PS WPR
Przedsięwzięcie P.2.2	Liczba działań z zakresu kształtowania świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki	0 działań	0%	0 działań	0%	10 działań	83%	11działań	92%	12 działań	100%	12 działań	100%	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.1	Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR. Jednostka miary: Liczba utworzonych miejsc pracy.	0 miejsc pracy		0 miejsc pracy		1 miejsce pracy		1 miejsce pracy		2 miejsca pracy		2 miejsca pracy		PS WPR

Wskaźnik rezultatu W.2.2	Odsetek gospodarstw uczestniczących w grupach producentów, organizacjach producentów, lokalnych rynkach, krótkich cyklach łańcucha dostaw i systemach jakości objętych wsparciem WPR. Jednostka miary: Liczba gospodarstw/rolników.	0 gospodarstw/rolników		0 gospodarstw/rolników		0 gospodarstw/rolników		3 gospodarstw/rolników		3 gospodarstw/rolników		5 gospodarstw/rolników		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.3	Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami. Jednostka miary: liczba osób.	0 osób		0 osób		0 osób		50 osób		100 osób		100 osób		PS WPR
C.3.	Wzmocnienie roli kultury jako katalizatora zmian i włączenia													
Przedsięwzięcie P.3.1	Liczba operacji zwiększających dostęp do usług w zakresie kultury	0 operacji	0%	0 operacji	0%	2 operacje	33%	4 operacje	67%	6 operacji	100%	6 operacji	100%	PS WPR
	Liczba działań z zakresu włączenia społecznego	0 działań	0%	0 działań	0%	0 działań	0%	10 działań	100%	10 działań	100%	10 działań	100%	PS WPR
	Liczba operacji dot. ochrony dziedzictwa kulturowego/przyrodniczego	0 operacji	0%	0 operacji	0%	2 operacje	33%	4 operacje	67%	6 operacji	100%	6 operacji	100%	PS WPR
	Liczba operacji w zakresie edukacji liderów Życia publicznego i społecznego	0 operacji	0%	0 operacji	0%	1 operacja	100%	1 operacja	100%	1 operacja	100%	1 operacja	100%	PS WPR
Przedsięwzięcie P.3.2	Liczba operacji dot. usług wspierających aktywność społeczną	0 operacji	0%	0 operacji	0%	1 operacja	20%	3 operacje	60%	5 operacji	100%	5 operacji	100%	PS WPR
	Liczba działań dot. rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji lub przedsiębiorczości	0 działań	0%	0 działań	0%	10 działań	67%	12 działań	80%	15 działań	100%	15	100%	PS WPR
	Liczba operacji w zakresie edukacji liderów Życia publicznego i społecznego	0 operacji	0%	0 operacji	0%	1 operacja	100%	1 operacja	100%	1 operacja	100%	1 operacja	100%	PS WPR

	Liczba wspartych koncepcji SV	0 koncepcji SV	0%	0 koncepcji SV	0%	12 koncepcji SV	100 %	12 koncepcji SV	100 %	12 koncepcji SV	100%	12 koncepcji SV	100%	PS WPR
Przedsię wzięcie P.3.3	Liczba wspartych miejsc spotkań i aktywności	0 szt.	0%	0 szt.	0%	12 szt.	73%	18 szt.	82%	18 szt.	91%	18 szt.	100%	PS WPR
	Liczba działań z zakresu włączenia społecznego	0 działań	0%	0 działań	0%	0 działań	0%	10 działań	100 %	10 działań	100%	10 działań	100%	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.3.1	Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami. Jednostka miary: liczba osób.	0 osób		0 osób		100 osób		150 osób		150 osób		150 osób		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.3.2	liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego. Jednostka miary: liczba osób	0 osób		0 osób		0 osób		100 osób		100 osób		100 osób		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.3.3	liczba wspieranych strategii inteligentnych wsi. Jednostka miary: Liczba strategii.	0 strategii		0 strategii		12 strategii		12 strategii		12 strategii		12 strategii		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.3.4	odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR. Jednostka miary: liczba osób.	0 osób		0 osób		0 osób		10000 osób		20000 osób		30000 osób		PS WPR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR*	EFS+*	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	3 500 000,00	0,00	0,00	3 500 000,00
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	662 500,00	0,00	0,00	662 500,00
Razem	4 162 500,00	0,00	0,00	4 162 500,00
* Wysokość środków danego funduszu na RLKS dostępnych dla LGD w danym województwie będzie wyższa o wartość wkładu krajowego, którego procentowy udział w tej kwocie jest określony dla danego FEW. ** W wierszu odpowiadającemu danemu EFSI, z którego LSR nie będzie finansowana, należy wstawić wartość „0”.				

Załącznik nr 4 Plan wykorzystania budżetu LSR

fundusz	Środki zakontraktowane (w Euro) do:													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	kwota ogółem (UE+kraj owe)	% wykorzyst ania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+kraj owe)	% wykorzyst ania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+kraj owe)	% wykorzyst ania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+kraj owe)	% wykorzyst ania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+kraj owe)	% wykorzyst ania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+kraj owe)	% wykorzyst ania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+kraj owe)	% wykorzyst ania budżetu LSR
EFRR	0,00	0%	1 050 000,00	30%	1 750 000,00	50%	2 100 000,00	60%	2 975 000,00	85%	3 325 000,00	95%	3 500 000,00	100%
EFS+	0,00	0%	0,00	0%			0,00	0%	0,00	0%	0,00	0%	0,00	0%
EFRR	0,00	0%	0,00	0%			0,00	0%	0,00	0%	0,00	0%	0,00	0%
RAZEM	710 500,00	20%	1 050 000,00	30%			2 100 000,00	60%	2 975 000,00	85%	3 325 000,00	95%	3 500 000,00	100%